

Sudski proces protiv Isusa

Posavac, Kristijan

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology in Đakovo / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:120:437761>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

SUDSKI PROCES PROTIV ISUSA

Diplomski rad

Mentor:

dr. sc. Ivica Čatić

Student:

Kristijan Posavac

Đakovo, 2023.

Sadržaj

Sažetak	3
Summary	4
UVOD	5
1. POVIJESNI IZVORI ISUSOVA SUĐENJA	7
1.1. Izvanbiblijski izvori	7
1.2. Biblijski izvori	9
2. POVIJESNA POZADINA ISUSOVA SUĐENJA.....	12
2.1. Društveno-političke i religiozne prilike Isusova vremena	12
2.1.1. <i>Makabejski ustanak i Hasmonejsko kraljevstvo</i>	13
2.1.2. <i>Rimska vlast u Judeji (63. g. pr. Kr. – 35. g. po. Kr.)</i>	14
2.2. Vjerske i političke stranke Isusova vremena	17
2.2.1. <i>Farizeji</i>	17
2.2.2. <i>Saduceji</i>	19
2.2.3. <i>Eseni</i>	20
2.2.4. <i>Zeloti</i>	22
2.2.5. <i>Pismoznanci</i>	23
2.2.6. <i>Herodovci</i>	24
2.2.7. <i>Samarijanci</i>	24
3. KAZNENOPRAVNI SUSTAV U ISUSOVO VRIJEME.....	26
3.1. Sudišta.....	26
3.1.1. <i>Prvo i drugo sudište</i>	26
3.1.2. <i>Sinedrij – Veliko vijeće</i>	26
3.2. Kazne	29
3.2.1. <i>Kamenovanje</i>	29
3.2.2. <i>Bičevanje</i>	29
3.2.3. <i>Nošenje križa</i>	30
3.2.4. <i>Razapinjanje</i>	30

4. SUĐENJE ISUSU PREMA MARKOVU EVANĐELJU (14,53 - 15,20).....	32
4.1. Suđenje Isusu pred Sinedrijem (14,53-65)	33
4.1.1. <i>Isus odveden velikom svećeniku (14,53-56)</i>	33
4.1.2. <i>Ispitivanje svjedoka (14,55-59)</i>	34
4.1.3. <i>Veliki svećenik ispituje Isusa (14,60-62)</i>	35
4.1.4. <i>Izricanje smrtne presude Isusu (14,63-64)</i>	36
4.1.5. <i>Izrugivanje Isusa (14,65)</i>	36
4.2. Suđenje Isusu pred Pilatom (15,1-20).....	38
4.2.1. <i>Članovi Sinedrija izručuju Isusa Pilatu (15,1)</i>	38
4.2.2. <i>Pilat ispituje Isusa (15,2-5)</i>	39
4.2.3. <i>Oslobođenje Barabe i izricanje smrtne presude Isusu (15,6-15)</i>	41
4.2.4. <i>Pilatovi vojnici izruguju Isusa (15,16-20)</i>	42
5. POVIJESNO - TEOLOŠKI OSVRT ISUSOVA SUĐENJA.....	45
5.1. S obzirom na evanđeoski tekst (Mk 14,53 - 15,20)	45
5.2. S obzirom na univerzalne implikacije Isusove osude	48
ZAKLJUČAK.....	51
Bibliografija.....	53

Sažetak

Sudski proces protiv Isusa

Diplomski rad se bavi proučavanjem istražnog sudskog procesa protiv Isusa. Sastoji se od pet dijelova. Prvi dio ponajprije donosi povijesne izvore i svjedočanstva četvorice evanđelista o suđenju Isusa iz Nazareta. Drugi dio osvjetljava povijesne okolnosti u kojima se suđenje održalo i donosi povijesne prilike u Judeji tog vremena. Nakon toga treći dio daje pregled židovskog i rimskog prava s funkcioniranjem njihova pravosuđa i provođenjem kaznenih mjera. Pozivajući se na izvještaj Isusove muke i smrti, prema Markovu evanđelju, četvrti dio opisuje ispitivanje Isusa i suđenje pred Sinedrijem, a potom i pred rimskim upraviteljem Poncijem Pilatom. Nakon što je ispita Isusa, Pilat se uvjerio u njegovu nevinost i nastojao ga osloboditi. Zbog prevelikog pritiska mnoštva mijenja svoju odluku i daje Isusa razapeti na križ. U posljednjem dijelu rad ukazuje na pravne posljedice ove nepravedne osude, ali i na njezin viši smisao i ispunjenje Božje volje, odgovarajući na pitanje: tko je odgovoran za Isusovu smrt?

Ključne riječi: *Suđenje Isusu, Veliko vijeće, Poncije Pilat, Markovo evanđelje*

Summary

The trial against Jesus

The thesis deals with the study of the investigative court process against Jesus. It consists of five parts. The first part primarily brings historical sources and testimonies of the four evangelists about the trial of Jesus of Nazareth. The second part sheds light on the historical circumstances in which the trial took place and brings historical circumstances in Judea at that time. After that, the third part provides an overview of Jewish and Roman law with the functioning of their judiciary and the implementation of penal measures. Referring to the account of Jesus' passion and death, according to Mark's Gospel, the fourth part describes the questioning of Jesus and his trial before the Sanhedrin, and then before the Roman governor Pontius Pilate. After questioning Jesus, Pilate was convinced of his innocence and tried to set him free. Due to excessive pressure from the crowd, he changes his decision and has Jesus crucified. In the last part, the work points to the legal consequences of this unjust condemnation, but also to its higher meaning and the fulfillment of God's will, answering the question: who is responsible for Jesus' death?

Key words: Trial of Jesus, Great Council, Pontius Pilate, Mark's Gospel

UVOD

Tema ovoga diplomskog rada je „Sudski proces protiv Isusa.“ Ovu temu sam odabrao zbog toga što me je duže vrijeme zanimala te sam o istoj želio proširiti svoja saznanja. Interes za ovu temu probudio se u meni prije nekoliko godina za vrijeme osobnog razmatranja Isusove muke i smrti u kojem sam došao do intenzivnog promišljanja. Postavljala su mi se mnoga pitanja: Zašto je Isus morao umrijeti? Što ga je dovelo do tragičnog pogubljenja na križu? Što se uistinu dogodilo toga dana u Jeruzalemu za vrijeme njegove muke i smrti? Je li Isus iz Nazareta pravedno ili nepravedno osuđen? I napokon, tko je odgovoran za njegovu smrt? Kako bih došao do odgovora na ova pitanja odlučio sam istražiti cijeli sudski postupak.

Rad smo podijelili na pet dijelova. U prvom dijelu rada bavit ćemo se povijesnim izvorima Isusova suđenja. Najprije ćemo navesti nekoliko kratkih zabilješki iz židovskih i rimskih spisa koji jednoglasno potvrđuju da je Isus bio pogubljen po naredbi rimskog upravitelja Poncija Pilata. Nakon toga posebnu pozornost ćemo usmjeriti na biblijske izvore, odnosno na svjedočanstva četvorice evanđelista koji opširno opisuju tijek Isusova procesa. Ovdje ćemo razmotriti prihvatljivost evanđelja kao povijesnih izvora i pokušati otkriti s kojom preciznošću evanđelisti izvještavaju o događajima Isusova suđenja.

U drugome dijelu rada razmotrit ćemo povijesne okolnosti u kojima se suđenje održalo. U tome će nam pomoći poznavanje tadašnjih društveno-političkih i religioznih prilika u Judeji, kao i poznavanje vjersko-političkih stranka toga vremena.

Treći dio donosi pregled židovskog i rimskog prava u kojem ćemo se moći upoznati s funkcioniranjem njihova pravosuđa i kaznenim mjerama koje su se primjenjivale u izvršenju najtežih presuda. Ovdje ćemo pokušati odgovoriti na nekoliko povijesnih i pravnih pitanja koja su izazvala brojne rasprave: Je li židovsko Veliko vijeće imalo pravo izricati smrtnu presudu ili je ta ovlast bila isključivo u nadležnosti Rimske vlasti? Koga se prema rimskom pravu kažnjavalo pogubljenjem na križu? I, jesu li ispoštovane sve pravovaljane norme židovskog i rimskog prava koje se odnose na sam kazneni postupak protiv Isusa?

U četvrtom dijelu rada kronološki ćemo iznijeti i protumačiti tijekom suđenja Isusu pred Sinedrijem i pred rimskim upraviteljem Poncijem Pilatom, onako kako ga je opisao evanđelist Marko u svojem izvještaju Isusove muke i smrti. Važno je naglasiti da Marko u svom evanđelju nastoji prikazati pretežni udio Židova u Isusovoj osudi. Vidjet ćemo da su Židovi bili inicijatori takve smrtne presude i da su se bolje snalazili u tom procesu za razliku od rimskog upravitelja Poncija Pilata. Poncije Pilat uopće nije bio motiviran za takvu osudu, ali su ga Židovi motivirali samo zato da bi se riješili Isusa. Isus je optužen jer se nazivao Sinom Božjim i pravio kraljem židovskim.

U posljednjem, odnosno petom dijelu, ukazujući na pravne posljedice Isusove osude na smrt, ali i na njezin viši smisao i ispunjenje Božjeg nauma za spasenje svijeta, pokušat ćemo dati odgovor na postavljeno pitanje: Tko je odgovoran za Isusovu smrt?

1. POVIJESNI IZVORI ISUSOVA SUĐENJA

U nijednom sudskom arhivu nećemo pronaći zapisnik sa Isusova suđenja. Razlog je naprosto taj što je od tada prošlo dosta godina i najvjerojatnije se do danas nije sačuvao. Vrlo je malo sudskih dokumenata preživjelo iz tog vremena. Mnogi sudski zapisnici su izgubljeni i uništeni. Jedini način na koji su mogli opstati kroz stoljeća bilo je kopiranje. Kopiranje se obavljalo ručno i bilo je jako skupo. Zato su se čuvali samo najvažniji dokumenti. Zapisnik sa Isusova suđenja vjerojatno se nije sačuvao zbog toga što su ga mnogi smatrali nevažnim. Isusova je popularnost uglavnom bila ograničena na niži sloj društva. Isus na sebi nikada nije nosio obilježja koja bi svjedočila o njegovom viskom položaju ili podrijetlu. Osim toga, ovdje možemo pridružiti i činjenicu da se zapisnik sa Isusova suđenja mogao uništiti sedamdesete godine za vrijeme opsade i razorenja grada Jeruzalema, u čijem su se nemilom događaju, pokraj ljudskih života, mogli izgubiti mnogi dragocjeni dokumenti.¹

Osnovne podatke o Isusovu suđenju daju nam razni povijesni izvori. Dijelimo ih na izvanbiblijske i biblijske izvore.

1.1. Izvanbiblijski izvori

Izvanbiblijski izvori su povijesni spisi i svjedočanstva o Isusu koji dolaze od nekršćanskih povjesničara iz starorimskoga i židovskoga svijeta. Ti spisi nisu brojni niti bogati svojim sadržajem, ali imaju određenu vrijednost i značenje zbog toga što sadržavaju informacije o Isusovoj osudi i smrti na križu. Najprije ćemo se zaustaviti na nekim židovskim izvorima koji govore o Isusovu suđenju.²

Zbirka tumačenja židovskog zakona, Babilonski Talmud, govori o Isusovu pogubljenju na križu i o brojnim optužbama koje su podnesene protiv njega. U tekstu se govori sljedeće: „U predvečerje blagdana Pashe, bio je razapet Isus iz Nazareta. Prije toga, četrdeset je dana išao pred njim glasnik i vikao da će Isus iz Nazareta biti kamenovan, jer se bavio magijom, sablažnjavao Izrael i otpao od prave vjere. Tko ima što reći u njegovo opravdanje, neka dođe i kaže. Budući da ništa nije bilo rečeno njemu u prilog, on je u predvečerje blagdana Pashe bio raspet.“ (Sanhedr. 43a). Zanimljivo je uočiti da je ovaj židovski tekst uspoređan s evanđeoskim izvještajima. Ponajprije se govori o Isusovu razapinjanju uoči blagdana Pashe (usp. Iv 18,28; 19,14), a potom se

¹ Usp. Ž. STEPANOVIĆ, *Isusovo suđenje – pravni aspekti*, Beograd, 2008., 9.

² Usp. I. KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist. Uvod u Kristologiju*, Zagreb, 2009., 157.

spominju i slične optužbe: magija (usp. Mk 3,22) i zavođenje naroda (usp. Lk 23,2). Osim toga, ostaje nejasno zašto se u tekstu ne spominje Poncije Pilat i njegova intervencija.³

Židovski povjesničar Josip Flavije (37.-100.) u svom dijelu *Židovske starine* navodi kako je Pilat, na nagovor židovskih autoriteta, osudio Isusa na smrt razapinjanjem: "U to vrijeme živio je Isus, mudar čovjek, ako ga se uopće može i nazvati čovjekom. Činio je neobična djela i bio je učitelj ljudi, koji su s radošću prihvaćali istinu. Mnoge Židove i pogane privukao je k sebi. On je bio Mesija. A kada ga je na optužbu naših najpoznatijih ljudi Pilat osudio na smrt, nisu ga napustili oni koji su ga od ranije ljubili. On im se naime trećega dana ukazao kao živ, kao što su božji proroci o njemu prorekli i mnoge druge začuđujuće stvari. Još do danas nije nestala zajednica onih, koji su po njemu dobili ime kršćani." (Josip Flavije, *Židovski rat*, 18,63-64).

Kornelije Tacit (55.-177.), jedan od najuglednijih povjesničara starog Rima, prvi je nežidovski povjesničar koji u svojim *Analima* spominje Isusa. Opisujući požar koji se dogodio oko 64. godine u Rimu za vrijeme cara Nerona, Tacit spominje kako su kršćani dobili ime po Isusu Kristu, koji je za vrijeme Tiberijeve vladavine bio ubijen po naredbi Poncija Pilata. Tacit piše ovako: „Ime im to dolazi od Krista, koji, za Tiberijeva vladanja, bude pogubljen po naredbi prokuratora Poncija Pilata. Potisnuto za čas, nanovo provali to pogubno praznovjerje, ne samo u Judeji, gdje je imalo svoj izvor, već i u samom Rimu, gdje se sa svih strana stječe i veliča sve što je sramotno i užasno“ (Tacit, *Anali*, 15, 44). Rimski povjesničar daje do znanja da poznaje kršćane i da je čuo za njihovog utemeljitelja koji je osuđen na smrt u Judeji za vrijeme cara Tiberija i rimskog prokuratora Pilata.⁴

Jedno od svjedočanstava o smaknuću Isusa donosi i pismo nekog Sirca, imenom Mara Bar-Serapion, koje je uputio svome sinu. U pismu se navodi kako su Židovi ubili svog mudrog kralja, nakon čega je njihov narod bio protjeran iz vlastite zemlje i raširen po svem svijetu, dok mudri kralj i dalje živi u nauku kojega je ostavio iza sebe. Sirac u ovome vidi sličnu sudbinu koja je snašla Atenjane nakon pogubljenja Sokrata i žitelje Samosa nakon spaljivanja Pitagore. Pismo datira između prvog i trećeg stoljeća. Iako se ovdje ne spominje sam sudski proces, mnogi aludiraju na njega.⁵

³ Usp. I. KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist. Uvod u Kristologiju*, 158.

⁴ Usp. *isto*, 161-162.

⁵ Usp. Ž. STEPANOVIĆ, *Isusovo suđenje – pravni aspekti*, 10.

Izvanbiblijski izvori o Isusu potvrđuju da je Isus osuđen na smrt od strane rimskog upravitelja Poncija Pilata i pogubljen na križu za vrijeme cara Tiberija. Ovi izvori, iako su malobrojni i siromašni svojim sadržajem, vrlo su značajni kada ih se uspoređi s biblijskim izvorima s kojima se pretežito podudaraju.⁶

1.2. Biblijski izvori

Biblijski izvori su prije svega novozavjetni spisi koji ne predstavljaju Isusovu biografiju, nego zapisano svjedočanstvo prve kršćanske zajednice i navještaj vjere u Isusa Krista. U njima pronalazimo osnovne podatke o njegovom životu i djelovanju, osudi i smrti na križu te slavnom uskrsnuću i uzašašću.⁷

Najvažniji biblijski izvori o Isusovom suđenju su četiri evanđelja. Ona pružaju najstarija i najobilnija svjedočanstva o njegovoj osudi, muci i smrti na križu. Govoreći o evanđeljima kao povijesnim izvorima Isusova suđenja, nikako ne smijemo zanemariti činjenicu da prvotno zanimanje evanđelista nije bilo iznošenje povijesne kronike o posljednjim satima Isusova života niti pisanje sudskog zapisnika za povijesni institut. Evanđelje o Isusovoj muci i smrti bilo je i ostalo iznad svega navještaj vjere u Isusa Krista koji se dragovoljno predao na smrt i treći dan uskrsnuo od mrtvih. Bila je to kateheza o Kristovom otkupiteljskom dijelu, ali i jedna vrsta poticaja prvoj kršćanskoj zajednici da ostane vjerna Bogu, usprkos strašnim mučenjima i progonima koji ih okružuju, slijedeći Kristov primjer koji je išao prema smrti s potpunim povjerenjem i predanjem Bogu Ocu.⁸

Evanđelja su izvori posebne književne vrste. Ona u sebi sadržavaju navjestiteljski i svjedočanski karakter. Glavni im je cilj prenošenje Isusove riječi i dijela protumačene u svjetlu njegova slavnog uskrsnuća i Staroga zavjeta. Sve što je u njima zapisano u službi je navještaja koji poziva ljude na obraćenje i vjeru u Isusa Krista, Spasitelja svih ljudi.⁹

Iako evanđelja Isusove muke i smrti nisu povijesni izvori u striktnom smislu riječi, ne može se nijekati da imaju povijesnu važnost jer donose niz povijesno pouzdanih informacija o Isusovom suđenju. Da su evanđeoski izvještaji o Isusovoj osudi i smrti vrlo vjerodostojni izvori govore moderna biblijska istraživanja koja u tim izvještajima pronalaze dosta povijesnih činjenica koje su s vremenom, u prvoj kršćanskoj zajednici, protumačene i nadopunjene. Osim toga, biblijska istraživanja naglašavaju da su ti

⁶ Usp. I. KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist. Uvod u Kristologiju*, 165.

⁷ Usp. S. KOVAČIĆ, *Kršćanstvo i Crkva u starom i srednjem vijeku*, Split, 2004., 33.

⁸ Usp. I. KARLIĆ, *Osuda i smrt Isusa iz Nazareta, Krista*, u: *Bogoslovska smotra* 74 (2004.) 3, 859-888., ovdje 862. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/25601> (25.3.2020.)

⁹ Usp. I. DUGANDŽIĆ, *Kako su nastala evanđelja?*, Zagreb, 1999., 27.

izvještaji najstariji dijelovi svakog pojedinog evanđelja te da predstavljaju njihovo srce i središte, dok sve drugo čini njihov duži uvod.¹⁰ Shodno tome, njemački je teolog Martin Kähler (1835.-1912) definirao evanđelja: „opisi muke s proširenim uvodom“. Ova definicija, premda pojednostavljuje realnost evanđelja, ipak izriče istinitu činjenicu da su sva evanđelja od početka usmjerena prema Isusovoj muci, smrti i uskrsnuću.¹¹ Zahvaljujući povijesno-kritičkoj metodi u devetnaestom stoljeću, biblijski stručnjaci su došli do uvjerenja kako su se za vrijeme nastanka evanđelja pamtile one povijesne činjenice koje su se posljednje dogodile. Nakon toga, na temelju sjećanja Isusovih učenika nastala su pripovijedanja o Isusovom životu, naučavanju i javnom djelovanju prije muke i smrti.¹²

Sve gore navedeno što vrijedi za sva evanđelja općenito, na poseban način vrijedi za Markovo evanđelje. Većina bibličara smatra kako je Markov opis muke kanonski najstariji te da je poslužio kao izvor za Matejev i Lukin opis muke, a možda čak i za Ivanov. Kada je riječ o povijesnoj pouzdanosti nekih detalja, moderni su bibličari jako suzdržani po tom pitanju, kao naprimjer: Kako dokazati što je bilo najpovijesnije? Koji od četiriju evanđelista donosi najpouzdanije informacije o Isusovoj osudi i smrti? Na temelju čega se može propitati njihova povijesnost? Iako ne postoji suglasje u odgovorima na ta pitanja, ipak postoje znanstvene metode koje su došle do uvjerenja da je Markovo evanđelje povijesno najpouzdanije od sva četiri evanđelja.¹³

Vrlo je važno naglasiti kako se sva četiri evanđelja najviše podudaraju u opisu Isusove muke i smrti. Iako među njima postoje značajne razlike, u sva četiri evanđelja se može iščitati isti sadržaj. Tako sva evanđelja govore da su Isusa svezana uhitili i odveli na sud pred Velikog svećenika da ga ispita. Za razliku od Mateja i Marka, koji govore o Isusovom noćnom suđenju pred Sinedrijem (Mt 26,59-67; Mk 14,55-65), Luka donosi jutarnje zasjedanje Velikoga vijeća, ali bez lažnih svjedoka i pitanja velikog svećenika (Lk 22,66-71). Nakon tog zasjedanja Isus je izveden pred Poncija Pilata (Lk 23,1-7), zatim pred Heroda (Lk 23,8-12), a zatim i pred cijeli narod (Lk 23, 13-25). Luka, dakle, govori o jednom rimskom suđenju u četiri čina. Za razliku od sinoptičkih evanđelista, Ivan opisuje neformalno ispitivanje Isusa od strane bivšeg velikog svećenika Ane (Iv

¹⁰ Usp. I. KARLIĆ, *Osuda i smrt Isusa iz Nazareta*, Krista, 861.

¹¹ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju. Egzegetsko – teološki komentar*, Zagreb, 2009., 19.

¹² Usp. I. KARLIĆ, *Osuda i smrt Isusa iz Nazareta*, Krista, 861-862.

¹³ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 20.

18,12-14.19-23), koji ga na kraju šalje aktualnom velikom svećeniku Kajfi (Iv 18,24), ali ne opisuje suđenje Isusu pred Sinedrijem.¹⁴ Četvrti se evanđelist mogao odreći procesa pred Sinedrijem zato što je cijelo njegovo evanđelje ispunjeno s Isusovim sukobima sa Židovima (usp. 1,19s; 5,10s; 9,13s; 11,53).¹⁵ Osim toga, Ivan već ranije govori o jednoj sjednici Sinedrija koja je služila u oblikovanju mišljenja i donošenju konačne odluke o Isusovom procesu (usp. Iv 11,47-53). On je vremenski smješta prije Cvjetnice i kao njezin povod vidi komešanje u narodu koje je nastalo odmah nakon uskrišenja Lazara. Već su tada veliki svećenici i farizeji donijeli smrtnu presudu.¹⁶ Nakon što su članovi Velikoga vijeća osudili Isusa na smrt, sva četiri evanđelja govore da su ga optužena odveli na suđenje rimskom upravitelju Ponciju Pilatu. Jedino je kod Ivana ovaj sudski postupak više razvijeniji nego kod ostalih evanđelista.

Detaljniju analizu sudskog procesa protiv Isusa obradit ćemo u četvrtom dijelu našega rada gdje ćemo se usredotočiti na Markov izvještaj Isusove muke i smrti, kao najstariji od svih evanđelista. Po potrebi konfrontirat ćemo njegove iskaze s ova tri ukratko predstavljena evanđelja.

¹⁴ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 179-180.

¹⁵ Usp. F. PORSCH, *Ivanovo evanđelje*, Zagreb, 2002., 161.

¹⁶ Usp. BENEDIKT XVI., *Isus iz Nazareta. Od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, Split, 2011., 164.

2. POVIJESNA POZADINA ISUSOVA SUĐENJA

Za bolje razumijevanje Isusova procesa potrebno je razmotriti povijesne okolnosti u kojima se ono održalo. U tome će nam pomoći poznavanje društveno – političkih i religioznih prilika u Judeji te vjerskih i političkih skupina koje su djelovale u to vrijeme. Upravo zbog toga u ovome dijelu našega rada ponajprije ćemo predstaviti povijesnu pozadinu grčko – rimskoga i židovskoga svijeta u vremenu prije i za vrijeme Isusa Krista. Nakon toga ukratko ćemo nabrojati različite skupine onoga vremena koje su utjecale na Isusovu osudu i predstaviti svaku od njih. Time namjeravamo dati jasnu sliku o vremenu koje je utjecalo na Isusovu smrt.

2.1. Društveno-političke i religiozne prilike Isusova vremena

Isus je rođen u krilu židovskoga naroda koji je tada bio podložan Rimskoj vlasti. Židovi su bili posebni zbog svoje vjere u jednoga Boga. Vjerovali su da se Bog objavio njihovim ocima i da ih je na poseban način odabrao za svoj izabrani narod. Vjerovali su i da im je objavljena Božja volja u pisanom obliku koja je sadržana u Židovskoj Bibliji, ono što danas nazivamo Starim zavjetom.

Židovi su vjerovali da njihovi sveti spisi pretkazuju dolazak Mesije, osloboditelja i spasitelja po kojemu će Bog ispuniti svoje obećanje. Na to su bile usredotočene sve njihove nade. Nekoliko desetljeća prije i poslije Krista u Judeji prevladavaju mesijanska očekivanja. Bilo je to i shvatljivo s obzirom na teške društveno-političke i religiozne prilike.¹⁷ Kako bismo bolje razumjeli tadašnje političko i religiozno stanje u Judeji, moramo se vratiti unazad barem do vremena Makabejaca, koji su se hrabro odupirali prisilnoj helenizaciji Antioha IV. Epifana (157.-164.), kralja helenističke Sirije.¹⁸

¹⁷ Usp. Ž. STEPANOVIĆ, *Isusovo suđenje – pravni aspekti*, 19.

¹⁸ Usp. S. KOVAČIĆ, *Kršćanstvo i Crkva u starom i srednjem vijeku*, 25.

2.1.1. Makabejski ustanak i Hasmonejsko kraljevstvo

Godine 169. pr. Kr. sirijski despot Antioh IV. Epifan započeo je s prisilnom helenizacijom. Naredio je štovanje grčkih kumira te je u jeruzalemskom hramu dao izraditi Zeusov kip. Židovi su bili povrijeđeni do te mjere da su odgovorili oružjem. Tako 167. g. pr. Kr. izbija pobuna koju vodi Matatija, čovjek podrijetlom iz svećeničke obitelji Hasmonejaca, i njegovi sinovi: Ivan, Šimun, Juda zvan Makabej, Eliazar i Jonatan.¹⁹ Vodstvo ustanka nakon Matatijine smrti preuzeo je Juda Makabejac koji je ustanike predvodio u oslobođenje Judeje i Jeruzalema. Trupe Antioha IV. uspjele su se održati samo u tvrđavi Akri. Godine 164. pr. Kr. Juda je ušao u hram i obavio žrtvovanje. Oslobođenje i ponovno posvećenje hrama Židovi danas slave svetkovinom Hanuke.²⁰ Nakon pogibije Jude Makabejca u bitci kod Elase 160. pr. Kr., na položaju vođe Židova zamijenio ga je njegov brat Jonatan. On je iskoristio stalne borbe za prijestolonasljeđe u Siriji i vladao samostalno. Davao je podršku onoj suparničkoj strani koja mu je nudila najviše pogodnosti za suradnju. Godine 152. pr. Kr. seleukidski kralj Aleksandar Balas imenovao ga je velikim svećenikom. Hasmonejci su tu službu držali idućih 115 godina.²¹ Kada su Seleukidi 143. g. pr. Kr. zarobili i pogubili Jonatana, židovskim vođom postao je njegov brat Šimun. Šimunu i njegovoj vojsci 141. g. pr. Kr. predala se grčka vojska iz tvrđave Akre. Godinu dana nakon toga, Šimun je naredio rušenje te tvrđave. Tim činom zaokružena je uspostava neovisnosti Judeje.²² Nakon što je Šimun ubijen u zavjeri 134. pr. Kr., židovskim je vladarom postao Šimunov sin Ivan (134.-104.) koji je vladao do 104. g. pr. Kr. Njegova je vladavina bila puna prevrata i sukoba sa Seleukidima, no na kraju je Ivan uspio održati vlast nad židovskim zemljama kojima je pripojio Samariju i područja na kojima su živjeli Idumejci koje je prisiljavao da prijeđu na Židovstvo.²³ Ivana je 104. g. pr. Kr. naslijedio njegov stariji sin Juda Aristobul (104.-103.). Vladao je samo dvije godine, ali za to vrijeme osvojio je Itureju, područje južno od Damaska. Judeju je proglasio kraljevinom, a sebe je okrunio za kralja. Za vrijeme svoje vlasti Aristobul je dao zatvoriti tri brata. Nakon Aristobulove smrti njegova supruga Saloma Aleksandra oslobodila je zarobljenu braću, a najstarijeg od njih, Aleksandra Janeja (103.-76.), postavila je za kralja. On je vladao brutalno, ali iza sebe je ostavio kraljevstvo koje se

¹⁹ Usp. B. HAVEL, *Arapsko-izraelski sukob. Religija, politika i povijest Svete Zemlje*, Zagreb, 2013., 155.

²⁰ Usp. A. POPOVIĆ, *Novozavjetno vrijeme. Povijesno-političko i religiozno-kulturno okruženje*, Zagreb, 2007., 64.

²¹ Usp. B. HAVEL, *Pregled povijesti Izraela. Od Abrahama do moderne države*, Zagreb, 2015., 164-165.

²² Usp. *isto*, 167 - 168.

²³ Usp. A. POPOVIĆ, *Novozavjetno vrijeme*, 64-65.

prostiralo sve od Galileje i Itureje na sjeveru do Idumeje na jugu. U vrijeme njegove vladavine Judeja je postala jednom od najmoćnijih država na Bliskom istoku. Aleksandar Janej vladao je sve do 76. g. pr. Kr. Na prijestolju ga je naslijedila njegova supruga Saloma Aleksandra (76.-67.). Nakon njezine smrti 67. g. pr. Kr., njezina dva sina Hirkan II. i Aristobul II. borila su se za prijestolje. Naime, kako je stariji brat imao primarno pravo na prijestolje, Aristobul je prisiljavao Hirkana da mu ustupi vlast. Došlo je do sukoba između braće u koji se upleo rimski vojskovođa Pompej Veliki. Između braće i njihovih pristaša izbio je građanski rat. Pompej je Hirkana proglasio zakonitim vladarom, a Aristobula uzurpatorom. Aristobulove pristaše utvrdile su se u Jeruzalemu.²⁴

2.1.2. Rimska vlast u Judeji (63. g. pr. Kr. – 35. g. po. Kr.)

Godine 63. pr. Kr. rimske legije pod zapovjedništvom Gneja Pompeja Velikog stigle su pred Jeruzalem. Nakon tri mjeseca opsade, Pompejeve trupe ušle su u Jeruzalem i pobijedile Aristobulove pristaše. Pompej je ušao u hram te je tako postao drugi poganski vladar, nakon Antioha IV. Epifana, koji je ušao u židovsku Svetinju nad svetinjama. Naime, Pompej nije pljačkao hram, ali je njegova vojska u borbama u Jeruzalemu ubila nekoliko tisuća ljudi. Hirkana je postavio za vrhovnoga svećenika, a Judeji je odredio nove granice. Židovska država bila je svedena na dva razdvojena područja: Judeju i Galileju.²⁵

Nakon toga Rimljani su nominalno vladali tim krajem, no maksimalno su se trudili ne miješati se previše u lokalne stvari, tj. vladali su preko vodećih elita. Izabrali su svoju stranu unutar hasmonejskog sukoba, eksperimentirali su s osnivanjem regionalnih vijeća te su našli novo rješenje da nominalno vlada harmonijski vladar. Prokuratorske ovlasti dali su Idumejcu Antipateru; imajući u vidu tegobnu povijest odnosa Izraelaca s Edomcima (usp. Ob 1-18; Am 1,11; Ez 25; Tuž 4), razumljivo je u kojoj je mjeri ovaj izbor morao biti razočaravajući za Izraelce.²⁶ Gaj Julije Cezar, 47. g. pr. Kr. imenovao je Antipatera za prokuratora Judeje. Antipater je bio Edomit, Arapin rođen između Mrtvog mora i Akapskog zaljeva, koji je prešao na Židovstvo. Imao je četiri sina: Fazaela, Heroda, Josipa i Ferorasa te kćer Salomu. Za vrijeme svoje vladavine Antipater je dobio rimsko građanstvo. Cezar mijenja i ustroj židovskih zemalja; obnovio je cjelovitost Judeje, preko Samarije povezao ju je s Galilejom, a luku Jafu vratio je pod njezinu upravu.

²⁴ Usp. B. HAVEL, *Pregled povijesti Izraela*, 171-175.

²⁵ Usp. A. POPOVIĆ, *Novozavjetno vrijeme*, 68-69.

²⁶ Usp. R. E. BROWN, *Uvod u Novi zavjet*, Zagreb, 2008., 58.

Hirkanu je potvrdio čast velikog svećenika i dopustio mu je obnovu jeruzalemskih zidina koje je razorio Pompej. Hirkan je bio trom vladar te je od toga najviše koristi imao Antipater koji je svog sina Heroda postavio za vojnog upravitelja Galileje, a Fazaela za vojnog upravitelja Judeje.²⁷ Sedam godina nakon toga partska je vojska napala Siriju. Hirkanov nećak i makabejski kraljević Antigon ponudio je Partima mito u zamjenu za Jeruzalem. Partska vojska pod vodstvom kraljevića Pakora ušla je u Jeruzalem. U grad su ih pustili protivnici rimske vlasti. Parti su zarobili Fazaela i Hirkana. Fazel je najvjerojatnije ubijen, Antigon je osakatio Hirkana, a Herod je pobjegao iz Judeje u Rim. Ondje je tražio pomoć i zaštitu od Antigona i Partske vojske. Herod je u Rimu imao pratnju Marka Antonija. Rimski senat ga je proglasio kraljem Judeje.

Godine 37. pr. Kr. Herod je, uz pomoć rimskih trupa koje je vodio Marko Antonije, opsjeo Jeruzalem. Nakon četrdeset dana opsade rimski legionari su bili prodrli na vanjske zidine. Nakon četrnaest dana borbi na zidinama prodrli su u grad i opustošili ga. Pustošenje je uspio prekinuti Herod podmitivši rimsku vojsku. Marko Antonije i njegove legije otišli su prema Partiji i ondje doživjeli težak poraz. Herod je u 36. godini postao neposredni vladar Judeje. U bitci kod Akcija 31. g. pr. Kr., Oktavijanova mornarica je pobijedila mornaricu Antonija i Kleopatre. Oktavijan je postao neosporni vladar rimskoga svijeta. Herod se kao vjerni prijatelj Marka Antonija našao u nevolji. Otišao je na Rodos kako bi se sastao s Oktavijanom. Pred gospodarom rimskoga svijeta Herod je odložio svoju krunu kao znak odstupanja od kraljevske službe. Oktavijan mu je vratio krunu i potvrdio njegov kraljevski naslov.²⁸ Herod je kao vladar samo djelomično bio prihvaćen na teritoriju kojim je vladao. Mnogi ga Židovi nisu prihvaćali za kralja jer je bio idumejskog porijekla. Herod je bio brutalan i ambiciozan vladar. Od početka se trudio ugoditi Židovima i biti im na neki način blizak. Njegova vladavina je bila označena velikim građevinskim projektima. U trideset i tri godine vladanja sagradio je mnoge utvrde, luke, akvadukte, kazališta i hram u Jeruzalemu. Pred kraj života bio je teško bolestan i mentalno poremećen. Dao je pogubiti svoju suprugu Marijanu, njezinog brata, djeda, majku i dva sina.²⁹ Pri kraju njegove vladavine u Betlehemu, gradu kralja Davida, rođen je Isus. Prema jednom računanju Isus je rođen oko 6. g. pr. Kr., a po drugom 4. g. pr. n. e.

²⁷ Usp. A. POPOVIĆ, *Novozavjetno vrijeme*, 70-71.

²⁸ Usp. *isto*, 72 - 73.

²⁹ Usp. R. E. BROWN, *Uvod u Novi zavjet*, 58.

Oko 4. g. po. Kr. umire Herod Veliki. Nakon njegove smrti car August je donio odluku da se njegova sina Arhelaja imenuje etnarhom Judeje, Samarije i Idumeje. Herodova sina Filipa postavio je za tetrarha Bataneje, Trahonitidije i Galanitidije, a Heroda Antipu za tetrarha Galileje i Pereje. Filip, najmirniji od Herodovih sinova, vladao je sve do smrti 34. g. po. Kr. Herod Antipa vladao je pet godina dulje, a onda ga je rimski car Kaligula protjerao pod optužbom da se dogovara s rimskim neprijateljima. Arhelaj je vladao samo deset godina. Na zahtjev njegovih podanika Rim ga je maknuo s vlasti 6. g. po. Kr. Područje pod Arhelajevom vladavinom bilo je organizirano pod rimsku provinciju Judeju kojom su vladali rimski prokurator. ³⁰ Do Kristova dolaska Judejom su vladali ovi prokurator: Koponije, Marko Ambibul, Anije Ruf, i Valerije Grat. Pod vlašću rimskih prokuratora Judeja je postala jedna od nemirnijih provincija. Prokurator je odgovarao izravno caru u Rimu. On je nadzirao vojsku, prikupljanje poreza i sudske poslove. Židovi su uživali samoupravnu vlast. Najvažnije tijelo te samouprave bilo je Veliko Vijeće ili Sinedrij. Oko 26. g. po. Kr. za prokuratora je došao Poncije Pilat. Za vrijeme njegove vladavine Judeja je postala još nemirnija. Pilat je stolovao u Cezareji na Sredozemnom moru, ali za vrijeme Pashe dolazio bi u Jeruzalem, zajedno s dijelom svoje desete legije, kako bi spriječio mogući ustanak protiv rimske poganske vlasti. ³¹ Oko 30. g. u Jeruzalem je došao Isus Krist na svetkovinu Pashe (Mk 11,1-10). S Isusom su došli i njegovi učenici. U samo nekoliko dana dogodit će se ključni događaji u njihovim životima. Isusa će židovski vjerski poglavari optužiti da buni narod i predati ga Ponciju Pilatu koji će ga osuditi na smrt razapinjanjem na križ.

³⁰ Usp. R. E. BROWN, *Uvod u Novi zavjet*, 59-60.

³¹ Usp. A. POPOVIĆ, *Novozavjetno vrijeme*, 93-97.

2.2. Vjerske i političke stranke Isusova vremena

U to su vrijeme u židovskom društvu postojale različite vjerske i političke skupine. Među njima su bile najznačajnije: farizeji, saduceji, eseni, zeloti, pismoznanci, herodovci i Samarijanci.

2.2.1. Farizeji

Farizeji su bili pripadnici religijsko-političkog pokreta koji je nastao u vrijeme Makabejaca. Najvjerojatnije potječu od zajednice Hasidejaca koji su pomagali Makabejcima u borbi protiv helenizacije (usp. 1 Mak 2,42).³² Izraz *farizej* dolazi od hebrejske riječi *perušim*, odnosno od hebrejskog glagola *paraš*, što znači odvojiti se i razlikovati od drugih. Tako su ih nazivali jer su izbjegavali druženje s običnim ljudima te su se međusobno udruživali u grupe.³³ Farizeji su bili strogo pravovjerna laička struja, pretežito iz sloja obrtnika, trgovaca i zemljoradnika. Također su se među njima nalazili i svećenici te napose književnici. Pretjerano su se pridržavali propisa o čistoći, doticanja svega nečistoga i morali su obavljati obredno pranje ruku prije jela, posuđa i kupljene hrane. Osim toga, dva puta tjedno su postili i davali desetinu od svog imetka. Izbjegavali su doticaj s onima koji ne poznaju Zakon, a posebno su se odvajali od javnih grešnika i carinika jer su ih smatrali nečistima.³⁴

Uz Sveto pismo priznavali su još i usmenu predaju koju su pripisivali Mojsiju, koja im je važnija i od Svetog pisma. Slobodno su tumačili Zakon te su dopuštali i suprotna tumačenja. Od velike važnosti bilo je obdržavanje Zakona, a kada bi se dogodio kakav prekršaj, strogo bi kažnjavali. Farizeji su bili spiritualisti, vjerovali su u Boga stvoritelja i u njegovu providnost. Vjerovali su da je duša besmrtna i duhovna. Čvrsto su vjerovali u uskrsnuće onih koji su za života bili dobri. Na Boga su gledali kao strogog gospodara koji ne oprašta grijehe, a narodu su na srce stavljali mnoštvo zakona i zakončića čije obdržavanje donosi spasenje pojedincu, obranu na Božjem sudu i osigurava život u budućem vijeku. Zbog uzorna života te i zbog toga što su često stali na stranu i obranu naroda, narod ih je cijenio i poštivao. Bili su veliki nacionalisti te opozicija vladarima, bilo domaćima, bilo strancima, kad god bi činili nešto što se protivilo njihovim propisima. Iščekivali su uspostavu Božjeg kraljevstva na zemlji, odnosno

³² Usp. S. KOVAČIĆ, *Kršćanstvo i Crkva u starom i srednjem vijeku*, 26.

³³ Usp. A. REBIĆ, *Biblijske starine*, Zagreb, 1992., 228.

³⁴ Usp. A. POPOVIĆ, *Novozavjetno vrijeme*, 274-279.

mesijanska vremena.³⁵ Prilikom susreta s Isusom farizeji su u njemu vidjeli vrlo pobožnog čovjeka koji je na jako slobodan način tražio Božju volju, zanemarujući pri tome otačku predaju i Mojsijev zakon. Premda i oni slobodo tumače Zakon, ipak to što Isus čini za njih je bogohulno. Naglašavali su posadašljenje Zakona, dok je Isus u prvi plan stavljao Božju volju koja se po njemu objavljivala. Isus ne samo da je radikalno tumačio Zakon, već je svojim govorom i djelima pokazao da je nastupilo novo doba, doba Kraljevstva Božjeg. Farizeje je zbunjivalo i to što je Isus novo spasenjsko doba povezivao uz svoju osobu, a ne uz Božje djelovanje u prošlosti. Ta tvrdnja zajedno s obećanjem spasa grešnicima, kada liječi bolesnike i oprašta grijeh (usp. Mt 9,2-8; Mk 2,2-12; Lk 5,17-26) kao da je on Bog, farizeje je dovelo do uvjerenja da ga treba smaknuti radi spašavanja vjere Izraelaca (usp. Mk 3,6). Njegovim smaknućem učinit će se dobro djelo prema Bogu. Naime, Mojsijev Zakon osuđuje na smrt upravo takve bogohulnike i zavodnike naroda (usp. Pnz 13,2-12).³⁶ Zato farizeji, kao gorljivi Židovi odani Mojsijevu zakonu, nisu mogli drugačije nego oduprijeti se onome tko drugačije od njih tumači i propovijeda vjeru i čudoređe.³⁷ Isus se suprotstavljao njihovu tumačenju i sitničavom primjenjivanju Zakona na čovjeka (usp. Mk 7,5-13). On je svojim djelima pokazao da je ljubav prema Bogu i bližnjem najuzvišenija norma čovjekova ponašanja, ne obazirući se na farizejske propise o čistoći i zabrani druženja s grešnicima i carinicima.³⁸ No, Isusov stav prema farizejima nije bio sasvim negativan. Neke od njih je hvalio (usp. Lk 19,1-10) te s njima čak i blagovao (usp. Lk 7,36-50) i vodio duge razgovore (usp. Iv 3,1-2).

Farizeji su očuvali židovstvo od helenizacije i kasnije od kristijanizacije. Bili su čuvari vjerskog, kulturnog i nacionalnog identiteta židovstva.³⁹ Zaslužni su i za očuvanje židovstva poslije razorenja jeruzalemskog hrama (70. g. po. Kr.). Nisu bili vezani za kult kao saduceji, koji su propali s razorenjem hrama, pa su mogli provesti obnovu židovskog naroda pomoću Zakona – Tore. Uvjerenje Židova bila je da je njihova sudbina više religiozne naravi te zbog toga politička propast za njih nije značila kraj. Njihova je duhovna baština očuvala židovstvo sve do danas.⁴⁰

³⁵ Usp. A. REBIĆ, *Biblijske starine*, 229-230

³⁶ Usp. G. LOHFINK, *Posljednji dan Isusov. Što se uistinu dogodilo u mucij Isusovoj?*, Zagreb, 2010, 9.

³⁷ Usp. A. REBIĆ, *Biblijske starine*, 229.

³⁸ Usp. A. REBIĆ, Pojam i uloga Zakona u Bibliji, u: *Bogoslovska smotra* 54 (1984.) 2-3, 204-214., ovdje 213. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/34942> (13.5.2020.)

³⁹ Usp. A. REBIĆ, *Biblijske starine*, 230.

⁴⁰ Usp. W. J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet. Spomen ispunjenja*, Zagreb, 1993., 30.

2.2.2. Saduceji

Druga židovska religiozno-politička stranka iz Isusova vremena bili su saduceji. Među članovima su se ubrajali pripadnici svećenike i laičke aristokracije. Njihova je glavna zadaća bila vezana uz funkcioniranje hrama i obreda. Ime *saducej* najvjerojatnije dolazi od hebrejske riječi *sadukim*, no nije posve jasno znači li pravedni (hebr. *saddik*) ili pak dolazi od velikog svećenika Sadoka, koji je živio u Salomonovo vrijeme (usp. 1 Kr 2,35).⁴¹ Saduceji nisu bili tako utjecajni i popularni među narodom kao farizeji, ali su vodili glavnu ulogu u politici i Velikom vijeću. Svoj privilegirani položaj nastojali su zadržati na način da su se dodvorili režimima koji su bili na vlasti i pravili određene kompromise. Za razliku od farizeja koji su se zauzimali samo za očuvanje vjerskog identiteta, saduceji su se najviše zauzimali za očuvanje i uspostavu izraelske države. Njihova je stranka bila vrlo konzervativna i odbijala je sve novotarije. Odbacuju nauk o uskrsnuću (usp. Mk 12,18s; Dj 23,6s), negiraju mesijanizam, besmrtnost duše, postojanje anđela i demona (Dj 23,8). Temelj im je bio samo Mojsijev zakon te zbog toga nisu priznavali usmenu predaju. Zalagali su se za ideju univerzalizma židovske religije i njene misije da sve narode privede k vjeri u jednoga Boga. Zbog toga su upravo oni bili zagovornici prozelitizma, za razliku od farizeja koji nisu dozvoljavali miješanje Židova s poganima.⁴²

Na početku svog javnog djelovanja Isus nije ulazio u sukob sa saducejima. Sukob se sve više i više zaoštavao prilikom Isusova ulaska u Jeruzalem (usp. Mt 21,1-11; Mk 11,1-10; Lk 19,28-40; Iv 12,12-16), čišćenja hrama (usp. Mt 21,12-13; Mk 11,15-17; Lk 19,45-46; Iv 2,13-17) i njegova naučavanja o uskrsnuću mrtvih (usp. Mt 22,23-33; Mk 12,18-27; Lk 20,27-40) što je rasrdilo saduceje.⁴³ Saduceji su bili oštro pogođeni kritikom hrama, jer je Isus „doveo u pitanje središnju ustanovu za saduceje, ustanovu koja je u njihovim očima jamčila stalno izmirivanje judejske zemlje s Bogom.“⁴⁴

⁴¹ Usp. A. REBIĆ, *Biblijske starine*, 230-231.

⁴² Usp. *isto*, 231-232.

⁴³ Usp. BENEDIKT XVI., *Isus iz Nazareta. Od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, 163-164.

⁴⁴ G. LOHFINK, *Posljednji dan Isusov. Što se uistinu dogodilo u mucij Isusovoj?*, 12.

Glavari svećenički i farizeji, koje su bile dvije vodeće skupine u Isusovo vrijeme, savjetovali su se što učiniti s Isusom čije je djelovanje bilo u suprotnosti onoga što su smatrali dobrim za židovski narod. Njihova zajednička bojazan u prvi je plan stavljala misao ako ne zaustave Isusa njegov bi se pokret mogao vrlo brzo proširiti, što bi Rimljane moglo navesti na žestoke poteze protiv ostatka židovske autonomije i identiteta (usp. Iv 11,45-54). Kajfa, veliki svećenik te godine, izrekao je odlučujuće riječi: „I ne mislite kako je za vas bolje da jedan čovjek umre za narod, nego da sav narod propadne“ (Iv 11,50) i time Isusa osudio na smrt. Politika saduceja, koja je bila pod svaku cijenu očuvati izraelsku državu, poklapa se s žrtvovanjem života jednog nevinog čovjeka.⁴⁵

2.2.3. *Eseni*

Židovski povjesničar Josip Flavije opisuje esene kao „treću filozofiju“ uz farizeje i saduceje. Tvrdi da su nastali kao sljedba za vrijeme Jonatanove vladavine (106.-142. pr. Kr.). Može se reći da oni kao i farizeji potječu od iste zajednice Hasidejaca, od koje i zadržavaju ime.⁴⁶ Iz protesta prema svećenstvu koji su profanirali kult, eseni se povlače u pustinju, na obale Mrtvog mora pod vodstvom Učitelja pravde ili Učitelja Zakona,⁴⁷ da ondje žive u duhu Mojsijeva Zakona i pobožnih vježbi, u očekivanju eshatoloških dana. Sebe nazivaju Novim savezom i istinskim Izraelom.⁴⁸

Otkriće kumranskih spisa 1947. godine na obalama Mrtvog mora, pomoglo je boljem upoznavanju te zajednice.⁴⁹ Oni su monaška zajednica koja je živjela po strogim pravila, a neki članovi su oženjeni i žive u naseljima u kojima su cijenjeni zbog uzorna života. U zajednicu su mogli ući samo punoljetni muškarci i to nakon trogodišnje pripreme, a potom su polagali ozbiljnu zakletvu. Odricali su se privatnog vlasništva u korist zajednice.⁵⁰ Hijerarhijski su bili uređeni, a svaka zajednica imala je svog poglavara. Dijelili su se na Dom Aronov (kler) i Dom Izraelov (laici). Sva je vlast bila u rukama svećenika. Imali su stroga pravila i dnevni red. Preko dana su radili na poljima ili u radionicama, a uvečer su se okupljali na zajedničku molitvu, uz proučavanje i prepisivanje svetopisamskih tekstova. Tijekom cijelog dana imali su česta obredna pranja. Blagovanje im je bila neka vrsta sakralnog čina, gdje svi zajedno šuteći blagovali, dok

⁴⁵ Usp. BENEDIKT XVI., *Isus iz Nazareta. Od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, 166-167.

⁴⁶ Usp. W. J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet. Spomen ispunjenja*, 32.

⁴⁷ Usp. C. TOMIĆ, Kako su nastali eseni? Istina o Kumranu (4), u: *Veritas*, 41 (2002.) 6, 25, ovdje 25.

⁴⁸ Usp. C. TOMIĆ, Kumranska zajednica i kršćanstvo, u: *Bogoslovska smotra*, 43 (1973.) 4, 404-437., ovdje 408. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/36244> (15.5.2020.)

⁴⁹ Usp. J. GNILKA, *Isus iz Nazareta. Poruka i povijest*, Zagreb, 2009., 47.

⁵⁰ Usp. W. J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet. Spomen ispunjenja*, 32.

oni koji nisu bili punopravni članovi zajednice nisu mogli blagovati s njima. Strogo su obdržavali subotu i Zakon.⁵¹

Njihova temeljna nauka temeljila se na dualizmu: priznavanju Božjeg i vražjeg duha. Svjetlo i tama su im u neprestanom sukobu. Taj se sukob odigrava u svakom čovjeku. Sebe su nazivali Sinovima svjetla koji će na svršetku vremena pobijediti Sinove tame⁵² i tada će pojaviti Bog i nastupiti će njegovo kraljevstvo. Za njih je već započeo svršetak vremena, zato oni žive u čistoći i strogo očekuju mesijanska vremena. Njihovi spisi govore o dvojici mesija: jednom, velikom svećeniku iz Aronove kuće i drugom, potomku Davidovu iz kuće Izraelove.⁵³

Na prvi pogled u izvanjskoj organizaciji se susreću velike sličnosti između esena i prve kršćanske zajednice u Jeruzalemu, ali i bitne razlike. Prema Djelima apostolskim (2,46) prva se kršćanska zajednica okupljala svakog dana na zajedničko blagovanje i sve stvari su davali u zajednicu (usp. Dj 2,44-45; 4,32.34-37; 5,1-11). U kršćanstvu postoje tri stupnja bratske opomene koja su slična postupcima u kumranskoj zajednici. To su: opomena nasamo, pred jednim ili dva svjedoka te pred čitavom okupljenom zajednicom (usp. Mt 18,15-17; Tit 2,10). Kod evanđelista Ivana nalazimo dualizam: svjetlo – tama, istina – laž, život – smrt, a značenje mu je slično kao i kod esena. Kod njih je bratska ljubav bila strogo ograničena na članove zajednice, dok je kršćanska ljubav univerzalna za sve ljude.⁵⁴ Eseni su strogo držali do subote i izvršavanja Zakona, no Isus, premda ne ruši Zakon, stavlja čovjeka iznad subote. Eseni nisu dozvoljavali dodir s poganima i grešnicima⁵⁵, dok im je Isus otvoreno i javno pristupao, a bolesnicima, sakatima i slijepima iskazivao veliku pažnju te ih ozdravljao. Oni su se strogo držali odvojeno od naroda, dok je Isus ulazio u dijalog s običnim ljudima i propovijedao im. Eseni su prezirali vanjski svijet, dok je kršćanstvo bilo otvoreno za sve narode.⁵⁶

⁵¹ Usp. C. TOMIĆ, Kumranska zajednica. Istina o Kumranu (3), u: *Veritas*, 41 (2002.) 5, 25., ovdje 25.

⁵² Usp. W. J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet. Spomen ispunjenja*, 32-33.

⁵³ Usp. C. TOMIĆ, Novi zavjet. Istina o Kumranu (6), u: *Veritas* 41 (2002.) 9, 25., ovdje 25.

⁵⁴ Usp. W. J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet. Spomen ispunjenja*, 34.

⁵⁵ Usp. C. TOMIĆ, Kumranska zajednica i kršćanstvo, u: *Bogoslovska smotra* 43 (1973.) 4, 422-423.

⁵⁶ Usp. W. J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet. Spomen ispunjenja*, 35.

2.2.4. Zeloti

Prilikom općeg popisa pučanstva u Palestini 6. ili 7. g. po. Kr., kojega je dao izvršiti legat Kvirinije, po nalogu Rimljana koji su preuzeli vlast nad Judejom, da bi prema popisu mogli ubirati porez, neki su se Židovi pobunili i digli ustanak protiv Rimljana, pod vodstvom farizeja Saduka i Galilejca Jude iz Gamale.⁵⁷ Iz tog su ustanka nastali „zeloti, gorljivi rodoljubi koji su sebe smatrali izvršiteljima srdžbe Božje i sredstvom za oslobođenje Božjeg naroda.“⁵⁸ Sama riječ *zelot* grčkog je podrijetla (grč. *zelotes*) i doslovan je prijevod hebrejske riječi *kanna'* ili aramejske riječi *kan'an*, što znači *revnitelj*.⁵⁹

Zeloti su se odvojili od farizeja koji su im previše bili pasivni i popustljivi. Nastojali su se osloboditi strane vlasti i kazniti sve one Židove koji su se sumnjičili za suradnju sa strancima, a to su nastojali činiti svim sredstvima, pa čak i potajnim ubojstvima.⁶⁰ Udruživali su se u manje skupine i napadali brojna naselja i gradove s grčkim stanovništvom s nakanom da ih zaplaše. Ti njihovi napadi bili su povod Rimljanima da zarate sa Židovima. Njihov terorizam i nacionalizam bio je i uzrokom samoubilačkog rata Židova.⁶¹ Nagovorili su svoje sunarodnjake na kobnu pobunu 66. godine i nisu im dali da pregovaraju s Rimljanima, pa su tako oni krivci razorenja Jeruzalema i hrama.⁶²

U Isusovo vrijeme sukobi s Rimljanima još nisu poprimili žešći karakter, no ispadi zelota bili su sve češći, što je prokuratoru otežavalo da sve drži pod kontrolom. Zato je on kažnjavao svako sumnjivo komešanje u narodu.

Da je Isus bio zelot i da je pogubljen kao jedan od njihovih vođa prvi put je ustvrdio H. S. Reimarus (1694.- 1768.). Ta je teza u novije vrijeme ponovno aktualna i polazi od toga da je Isus pogubljen zajedno s razbojnicima, ali je kršćanska predaja tu činjenicu učinila neprepoznatljivom.⁶³ Pobornici ove teze smatraju da se to može razabrati na drugim mjestima u evanđeljima. Na primjer, jedan Isusov učenik bio je zelot: Šimun Revnitelj (usp. Lk 6,15) ili Kananejac (usp. Mt 10,4; Mk 3,18).⁶⁴ Zatim, prilikom

⁵⁷ Usp. W. J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet. Spomen ispunjenja*, 36.

⁵⁸ *Isto*, 36.

⁵⁹ Usp. A. REBIĆ, *Biblijske starine*, 234.

⁶⁰ Usp. W. J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet. Spomen ispunjenja*, 36.

⁶¹ Usp. A. REBIĆ, *Biblijske starine*, 234.

⁶² Usp. W. J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet. Spomen ispunjenja*, 36.

⁶³ Usp. C. TOMIĆ, Isus i revolucija, u: *Bogoslovska smotra* 45 (1975.) 4, 437- 446., ovdje 437.

Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/35197> (20.5.2020.)

⁶⁴ Usp. A. REBIĆ, *Biblijske starine*, 234.

Isusova uhićenja u Getsemanskom vrtu jedan od njegovih učenika upotrebljava mač (usp. Mk 14,47), a svemu tome još i doprinose Isusove riječi (usp. Mt 10,34; 11,12; Lk 22,36ss). No sva ta nabrojena mjesta nemaju dovoljnu snagu dokaza, jer su djelomično mnogoznačna, a ponekad i nejasna ili pak na nešto upućuju. Kao glavni dokaz za pobornike ove to što je Isus umro na križu moglo bi se shvatiti da je za Rimljane imao status pobunjenika, ali ne isključuje niti je neborivi dokaz da je bio vođa.⁶⁵

Isus nije želio imati ništa zajedničko sa zelotima. Odlučno je odbijao svaki politički mesijanizam (usp. Mt 4,8s; Mk 10,42s; 12,13s; Iv 6,15; 10,1 i dr.).⁶⁶ U njegovom javnom djelovanju i naviještanju kraljevstva Božjeg (usp. Mt,17ss), nema političko – nacionalnih crta. Isus nije izbjegavao kao zeloti susrete s carinicima koji su bili u službi Rimljana. Čak je i njegov učenik Matej bio carinik. Nije se protivio davanju poreza caru (usp. Mk 12,13-17), dok su zeloti dizali pobunu jer su bili protiv poreza caru.⁶⁷ Iz toga svega je vidljivo da Isus nije prihvaćao politički program zelota, već se borio za sve narode na sasvim drugačiji način.

2.2.5. Pismoznanci

Pismoznanci se prvi puta pojavljuju za vrijeme kralja Salomona kao obrazovani činovnici u službi kralja. Pisali su mudrosnu književnost u Izraelu. Nakon sužanjstva književnici su bili ljudi koji su dobro poznavali Zakon, kao npr. Ezra (usp. Ezr 7,6.11-12; Neh 8,1). Čini se da je osnivanje staleža pismoznanaca plod susreta i sukoba s helenističkom kulturom. Htjelo se poučavanjem Zakona stati na put helenizmu, a za to nije bio dovoljan stari način poučavanja, već se trebalo poslužiti grčkim metodama poučavanja, postavljenjem pitanja i protupitanja kako bi se zajednički došlo do odgovora. Pismoznanci su imali za cilj čuvanje predaje, tumačenje i promjenu Zakona. U Isusovo doba bili su moralisti, pravnici i teolozi, učitelji i vođe židovske zajednice. Nazivali su se „učitelji“, „učitelji Zakona“, „branitelji“, a oslovljavali su ih s *rabbi* („učitelju“). Neki od njih bili su poznati i slavni utemeljitelji škola, kao Šamaj i Hilel početkom prvog stoljeća. Veliki ugled imao je i Pavlov učitelj Gamalijel (usp. Dj 5,34-39; 22,3), učenik Hilelov.⁶⁸

⁶⁵ Usp. C. TOMIĆ, *Isus i revolucija*, 441-444.

⁶⁶ Usp. A. REBIĆ, *Biblijske starine*, 234.

⁶⁷ Usp. A. POPOVIĆ, *Novozavjetno vrijeme*, 299.

⁶⁸ Usp. W. J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet. Spomen ispunjenja*, 30-31.

Da bi netko postao pismoznanc morao je proći dugu i temeljitu naobrazbu. Isus je također poučavao tako što je oko sebe okupljao učenike. Oni nisu tražili da ih primi, već ih je on sam pozivao da ga slijede: „učio ih je kao onaj koji ima vlast, a ne kao pismoznanci“ (Mk 1,22; usp. Mt 7,29 i dr).⁶⁹ Neki su od pismoznanaca bili pristaše saduceja. Evandelist Luka stavlja zajedno pismoznance i farizeje, što je čest slučaj kod sinoptika. To je i povijesno opravdano jer su skoro svi pismoznanci pripadali kasti farizeja, što je je ovima povećavalo ugled.⁷⁰

2.2.6. Herodovci

U Isusovo vrijeme herodovci su bili vrlo utjecajni u društvu. Novi ih zavjet spominje na nekoliko mjesta (usp. Mt 22,16; Mk 3,6; 12,13). Bili su pobornici i prijatelji Herodove dinastije. Najviše ih je bilo u Galileji gdje je vladao Herod Antipa, sin Heroda Velikog. No, sigurno su se nalazili i u Jeruzalemu gdje su čekali da dođe njihov čas.⁷¹ Prema Novom zavjetu bili su Herodovi agenti, pa su se izgleda udružili s farizejima u borbi protiv Ivana Krstitelja i Isusa, koje Herod nije podnosio (usp. Mt 14,3; Lk 13,31), a i farizejima je bilo stalo da se očuva izraelska država. Iz političkog interesa bili su protiv bilo kakvog vjerskog pokreta, kakav je prema njihovom mišljenju prijetio od Isusa, koji bi mogao pokrenuti šire mase. Tada bi za njih postala situacija teža, jer bi im mogućnosti da dođu na vlast bile još manje.⁷²

2.2.7. Samarijanci

Samarijanci novozavjetnog razdoblja nisu bili neka sljedba, već su bili posebna zajednica. Potomci su različitih naroda koji su bili naseljeni na području Samarije nakon propasti sjevernog kraljevstva 721. g. pr. Kr.⁷³ Već od desetog stoljeća, kada su nastala dva kraljevstva, osjeća se neprijateljstvo između Judeje i Samarije. No ono postaje izrazitije nakon povratka Židova iz babilonskog sužanjstva, kada im nisu dopustili da sudjeluju u izgradnji Hrama (usp. Ezr 4,2s), kojega grade od 520.-515. Zabranjena je i ženidba s njima, jer su ih smatrali nečistima zato što žive s poganima.⁷⁴ Za vrijeme Aleksandra Velikog (336.-323. g. pr. Kr.), Samarijanci su gradili drugi hram na brdu

⁶⁹ Usp. A. POPOVIĆ, *Novozavjetno vrijeme*, 289-291.

⁷⁰ Usp. W. J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet. Spomen ispunjenja*, 31.

⁷¹ Usp. *isto*, 36-37.

⁷² Usp. Adalbert REBIĆ, *Biblijske starine*, 234.

⁷³ Usp. W. J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet. Spomen ispunjenja*, 37.

⁷⁴ Usp. A. REBIĆ, *Biblijske starine*, 232.

Gerizim i organizirali kult po uzoru na jeruzalemski. Tada je došlo do konačnog raskida između njih i Židova. Ivan Hirkan im je srušio Hram 128. godine.⁷⁵ Priznavali su i priznaju samo Petoknjižje. U Boga su vjerovali kao čistog duha. Bili su monoteisti. Štovali su Mojsija kao proroka koji im je dao Zakon. Obdržavali su obrezanje, strogo svetkovali subotu i dozvoljavali drugu ženidbu ako bi prva bila bez djece. Vjerovali su opstojnost dobrih i zlih duhova.⁷⁶

U Isusovo vrijeme očekivali su Mesiju kojeg su nazivali *Taheb*, drugim Mojsijem (usp. Pnz 18,15). Evanđelist Ivan aludira na to očekivanje (usp. Iv 4,25). U evanđeljima se na nekoliko mjesta može naići na tragove netrpeljivosti i prezira između Židova i Samarijanaca (usp. Lk 9,52-54; Iv 4,9; 8,48). U samoj prispodobi milosrdnog Samarijanca, Isus je s najvećim poštovanjem prikazao Samarijanca kao uzora kršćanske ljubavi (usp. Lk 10,29-37).⁷⁷

* * *

Unatoč svim razlikama u njihovom ispovijedanju vjere, svima im je bilo zajedničko očekivanje Mesija – osloboditelja Izraelskog naroda. Isus se ni po čemu nije uklapao u njihova mesijanska očekivanja. Ipak, za svoga ovozemaljskoga života stekao je veliku popularnost među običnim ljudima, napose među prezrenima i odbačenima od društva s kojima se često družio.⁷⁸ Evanđelja opisuju česte Isusove sukobe s religioznim vođama onoga vremena. Već od samog početka njegovo je javno djelovanje obilježeno sukobima. Pred kraj svoga života otvoreno je osudio učenje farizeja i pismoznanca. Naime, njihovo učenje nije se poklapalo sa Starim zavjetom te ih je zbog tog pobijao. Isus je znao kakav utjecaj imaju vjerske vođe te je razotkrivao njihove skrivene namjere, ambicije i gramzivost pa je zbog toga opominjao svoje učenike i čitav narod.⁷⁹ Sukob se sve više zaoštavao i završio Isusovim pogubljenjem na križu. Židovske religiozne vlasti osudile su Isusa na smrt i proglasile ga bogohuliteljem i lažnim prorokom.

⁷⁵ Usp. W. J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet. Spomen ispunjenja*, 37.

⁷⁶ Usp. *isto*, 37; i Adalbert REBIĆ, *Biblijske starine*, 234.

⁷⁷ Usp. *isto*, 37.

⁷⁸ Usp. Ž. STEPANOVIĆ, *Isusovo suđenje – pravni aspekti*, 20.

⁷⁹ Usp. *isto*, 121 – 122.

3. KAZNENOPRAVNI SUSTAV U ISUSOVO VRIJEME

Osim navedene povijesne pozadine iz prethodnog dijela rada, potrebno je znati i osnovne stvari o kaznenopravnom sustavu koje je postojalo u Izraelu u Isusovo vrijeme. U okviru ovoga dijela našega rada donosimo pregled židovskog i rimskog prava u kojem ćemo se moći upoznati s funkcioniranjem njihova pravosuđa i kaznenim mjerama koje su primjenjivale u izvršenju najtežih zločina. Ovdje ćemo pokušati odgovoriti na nekoliko povijesnih i pravnih pitanja koja su izazvala brojne rasprave: Je li Sinedrij kao vrhovno sudište židovskoga naroda imao pravo izricati smrtnu presudu ili je ta ovlast bila isključivo u nadležnosti Rimske vlasti? Koga se prema rimskom pravu kažnjavalo razapinjanjem na križ? I, jesu li ispoštovane sve pravovaljane norme židovskog i rimskoga prava koje je odnose na sudski proces protiv Isusa?

3.1. Sudišta

3.1.1. Prvo i drugo sudište

U Isusovo vrijeme u Izraelu su postojala tri različita sudišta. Prvo je bilo sudište „triju sudaca“ (*trijumvirat*), drugo je bilo sudište dvadeset trojice sudaca. Njih spominje sam Talmud. Treće je sudište „sedamdesetorice sudaca“, odnosno 71 suca.

Prema Talmudu, prva dva sudišta su provincijske institucije i nazivali su se sudovima. Oni su se nalazili u svim gradovima Palestine i u mnogim drugim židovskim zajednicama izvan nje. Bili su to lokalni sudovi koji su rješavali pravne probleme toga mjesta. Na njima se sudilo u znatno manjim prekršajima, bez ikakva prava na podnošenje apelacije, dok se za veće prekršaje apeliralo na Sinedrij u Jeruzalemu.⁸⁰

3.1.2. Sinedrij – Veliko vijeće

Sinedrij je u Isusovo vrijeme bio vrhovni sud židovskoga naroda. Ime Sinedrij (*Sanhedrin*) dolazi od grčke riječi *synedrion* i znači skupština, vijeće i sabor. Djelovao je od makabejskih vremena (kraja 2. st. pr. Kr.) sve do propasti Jeruzalema 70. g. po. Kr.⁸¹ Sastojao se od sedamdeset i jednog člana. Broj od sedamdeset članova podsjećao je na sedamdeset starješina koji su pomagali Mojsiju u vođenju naroda. (usp. Izl 24,1.9). Na čelu Sinedrija bio je veliki svećenik. On je predsjedao radom Sinedrija i donosio konačne

⁸⁰ Usp. J. BURIC, *Život i običaji Svete zemlje u Isusovo vrijeme*, Split, 1998., 93.

⁸¹ Usp. *isto*, 93.

odluke. Sastav Sinedrija činili su predstavnici triju društvenih slojeva: glavari svećenički, starješine i pismoznanci (usp. Mk 14,43).⁸²

Sinedrij kao vrhovno židovsko sudište imao je nadležnosti zakonodavne, izvršne i sudske vlasti. Za vrijeme rimskih upravitelja mogao je donositi odluke o religioznim pitanjima i bio je ovlašten raspravljati o najtežim slučajevima koji su se doticali židovskoga zakona, međutim, smrtnu presudu nije mogao izvršavati bez odobrenja rimske vlasti.⁸³ Sinedrij je zasjedao dva puta u tjednu. Članovi Sinedrija redovito su se sastajali ponedjeljkom i četvrtkom, ali nikada ne subotom i blagdanima. Službena zasjedanja Sinedrija redovito su se održavala u dvorani od klesanoga kamena koja je bila smještena u južnom dijelu jeruzalemskoga hrama.⁸⁴

Prema Talmudu zasjedanje Sinedrija održavalo se na sljedeći način: Za vrijeme sudske rasprave članovi Sinedrija su sjedili u polukrugu kako bi mogli vidjeti jedni druge. Predsjedatelj je sjedio u sredini na povišenom mjestu, a uz njega s lijeve i s desne strane dva službenika. Ispred njih su sjedila dva zapisničara, od kojih je jedan zapisivao broj onih koji su se slagali s presudom, dok je drugi zapisivao broj onih koji se nisu slagali s presudom. Nasuprot predsjedatelja je sjedio optuženik, a njemu s desna njegov odvjetnik. Sudska rasprava je započinjala iznošenjem optužbe i ispitivanjem argumenata koji su optuženom mogli ići u prilog. Nisu su se prihvaćale optužbe koje su bile bez podudarnosti svjedočanstva dvojice ili trojice svjedoka (Pnz 19,15-18; Mk 14,56-59). Svjedoci su morali biti punoljetni i slobodni muškarci koji nisu smjeli biti u krvnom srodstvu s optuženim. Žene, djeca, robovi, hendikepirane osobe i ljudi na zlu glasu nisu mogli biti svjedoci. Prije negoli bi Sinedrij započeo s ispitivanjem svjedoka, strogo su ih upozoravali na kaznu koja ih je mogla snaći ukoliko se uspostavi da su lažno svjedočili. Svjedoci su bili dužni govoriti istinu i sve ono što im je bilo poznato o čemu su svjedočili. Ispitivani su odvojeno, jedan po jedan, a njihova svjedočanstva su bila bezvrijedna ukoliko se nisu međusobno slagala. Nakon ispitivanja svjedoka uslijedilo je glasovanje članova Sinedrija. Zapisničari bi na kraju zbrojili sve glasove i na temelju toga predsjedatelj je izricao konačnu presudu.⁸⁵

⁸² Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 179.

⁸³ Usp. S. JURIC, Povijesne poteškoće i zakonske nepravilnosti sudskog procesa protiv Isusa, u: *Bogoslovska smotra* 61 (1991.) 1-2, 22 - 45., ovdje 26. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=57062 (13.6.2020.)

⁸⁴ Usp. A. REBIĆ, *Biblijske starine*, Zagreb, 1983., 160.

⁸⁵ Usp. J. BURIC, *Život i običaji Svete zemlje u Isusovo vrijeme*, 94-95.

Oslobađajuća presuda mogla je biti donesena istog dana, ali ne i smrtna presuda (Sanhedr. 4,1). Ona se odgađala za sljedeći dan kako bi se još jednom dala prilika onima koji su glasali za nju da preispitaju svoju odluku. Na ponovljenom glasanju svoju odluku su mogli promijeniti jedino oni koji su se u prvom krugu izjasnili za takvu presudu (Sanhedr. 5,5). Time su se željele izbjeći moguće manipulacije na štetu optuženog.⁸⁶ U Isusovu slučaju, o kojem ćemo detaljnije govoriti u sljedećem dijelu rada, vidjet ćemo da između sudske rasprave i donošenja smrtne presude nije prošao vremenski period od jednog dana. Smrtna presuda je bila donesena odmah po završetku sudske rasprave (Mk 14,46) i članovi Sinedrija su odmah pristupili njezinu izvršenju.⁸⁷ Suđenje noću bilo je protuzakonito. Smrtna presuda je trebala biti donesena na svjetlu dana, a ne u noći (Sanhedr. 4,1). Suđenje Isusu održano je u noći (Mk 14,53;15,1) i to najvjerojatnije u kući velikog svećenika (Mk 14,54). Nije bilo dopušteno da Sinedrij zajedno u privatnoj kući i da izvan hramskog prostora rješava pravne probleme (Sanhedr. 11,2).⁸⁸

Sinedrij je mogao donijeti smrtnu presudu, ali za njezino izvršenje je bilo potrebno odobrenje rimskog upravitelja, budući da su Rimljani oduzeli Židovima pravo pogubljenja prijestupnika (*ius gladii*).⁸⁹ Židovske vlasti su mogle uhititi i ispitati prijestupnika te ga kao već optuženog izručiti rimskom upravitelju. O rimskom upravitelju je ovisilo hoće li potvrditi njihovu presudu ili će izreći vlastitu.

Rimljani su paralelno s vojnim osvajanjima uspostavljali svoj pravni poredak u svim provincijama Carstva, posebice u sferi kaznenog prava. Svi izvori govore da je pravo izvršenja smrtne presude bilo u rukama rimskih upravitelja kao ovlaštenih predstavnika rimske vlasti. Izvorno su vojni zapovjednici imali pravo izricanja smrtne presude za vojnike koji su dezertirali. Upraviteljima senatorskih i carskih provincija to je pravo dano pojedinačno, ovisno o situaciji u provinciji kojom su upravljali. Budući da se Judeja nalazila na graničnom području Carstava, rimski upravitelji Judeje su imali vlast izvršenja smrtnih presuda, čije je korištenje bilo u funkciji očuvanja reda i mira.⁹⁰

Budući da Sinedrij nije imao pravo izvršenja smrtnih presuda, članovi Sinedrija su predali Isusa rimskom upravitelju Ponciju Pilatu i ondje se pred rimskim sudištem održao drugi dio sudskog procesa protiv Isusa.⁹¹

⁸⁶ Usp. Ž. STEPANOVIĆ, *Isusovo suđenje – pravni aspekti*, 52.

⁸⁷ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 198.

⁸⁸ Usp. *isto*, 197.

⁸⁹ Usp. J. BURIC, *Život i običaji Svete zemlje u Isusovo vrijeme*, 95.

⁹⁰ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 199.

⁹¹ Usp. J. BURIC, *Život i običaji Svete zemlje u Isusovo vrijeme*, 95.

3.2. Kazne

U Isusovo vrijeme Židovi su imali niz zakona kojih se trebalo pridržavati. Ako se prekrši bilo koji od zakona, ili čak i ako bi se sumnjalo da je zakon prekršen, optužena osoba je trebala platiti ozbiljnu cijenu.

Najstarije načelo kažnjavanja je bilo da okrivljenik bude kažnjen na isti način na koji je sagriješio (*lex talionis*): „oko za oko, zub za zub“ (Izl 21,23; Pnz 19,21). Tim se načelom htjelo uspostaviti pravo povrijeđenoga i pokušati ograničiti praksu privatne osvete kako ne bi došlo do njezine eskalacije. U praksi se ono primjenjivalo samo za teže slučajeve dok su se lakši kažnjavali globom.⁹² Tome načelu Isus suprotstavlja neodupiranje zlu. Isusov zakon ne zabranjuje sprječavanje nasilja, nego hoće da otpor prema zlu ne polazi od sebičnosti. Isus svoje učenike uči da se na zlo ne smije odgovarati zlim, nego da zlo treba nadvladati dobrim. Prema Isusovim riječima svaka privatna osveta nije dopuštena zato što je ona čin zloga (usp. Mt 5,38-41).⁹³

Najčešći smrtni oblici kažnjavanja u ono vrijeme bili su kamenovanje, bičevanje, nošenje križa i razapinjanje.

3.2.1. Kamenovanje

Kamenovanje je od davnina bilo redovita smrtna kazna kod Židova (Pnz 21,21). Pogubljenje se obično izvršavalo na brzinu, bez sudske rasprave i van gradskih zidina. Osuđenika bi zavezali za drveni stup ili za neko stablo, nakon čega bi ga okupljena masa kamenovala. Žrtva bi pretrpjela teške povrjede, a ukoliko bi se kamenovanje i dalje nastavilo, žrtva bi podlijegala pod tim povrjedama. Mrtvo tijelo se moralo skinuti istog dana i pokopati do zalaska sunca. Takav oblik kažnjavanja zakon je propisivao za prekršitelje ubojstva, preljuba, prostitucije, bogohuljenja i otpadništva.⁹⁴

3.2.2. Bičevanje

Bičevanje je bilo početak izvršavanja smrtno presude. Imalo je za svrhu da skрати osuđenikovu agoniju na križu koja je inače znala duže potrajati. Vojnici, koji nisu bili baš meka srca i kojima se uvijek žurilo da s okrivljenim što brže završe, nisu štedjeli udaraca kako bi slomili osuđenoga. Događalo se da je nevoljnik već tu umirao. Kazna bičevanja

⁹² Usp. A. REBIĆ, *Biblijske starine*, Zagreb, 1983., 162.

⁹³ Usp. J. BURIC, *Život i običaji Svete zemlje u Isusovo vrijeme*, 97.

⁹⁴ Usp. *isto*, 98-99.

je bila strašna. Osuđenika bi svukli i privezali uz kolac ili mu okovali šake uz niski stup kako bi ga prisilili da izloži leđa. Na tako savijenog udarci su punije padali. Bičevi su bili od kožnatih traka s olovnim kuglicama ili metalnim šiljcima na njima.⁹⁵ Na prve udarce krv bi se podlila pod kožu, a pod slijedećim udarcima koža bi pucala. Meso bi se izmrcvarilo i pojavile bi se ogoljene kosti. Osuđenik bi se zbog boli savijao uz podnožje stupa sav obliven krvlju.⁹⁶

3.2.3. *Nošenje križa*

Uoči blagdana Pashe, ulicama grada Jeruzalema je prolazila kolona osuđenika koji su natovareni svojim križevima išli prema mjestu pogubljenja. Kolonu su predvodili rimski vojnici zajedno sa stotnikom na čelu. Iza njih su išli osuđenici koji su oko vrata nosili natpis na kojem je pisao razlog njihove osude. Kasnije će im se on pričvrstiti iznad glave kada budu bili na križu. Pravo govoreći, to nije bio čitav križ jer ga većina osuđenika ne bi mogla nositi, nego samo poprečna greda. Okomiti stup već je bio usađen u zemlju na samom stratištu i ondje je stalno stajao kao vješalo. Osuđenici, već na kraju snaga nakon bičevanja, praćeni udarcima i klevetama krvnika, hodali su po neravnim uličnim pločicama, spotičući se o kamenje i različite otpatke. Svaki čas bi padali, a neki sve više nisu mogli ni dignuti.⁹⁷

3.2.4. *Razapinjanje*

Razapinjanje je bilo jedno od najokrutnijih i najsrमतnijih oblika kažnjavanja u Isusovo vrijeme. Takvu vrstu kazne su izumili Perzijanci od kojih je preuzeo Aleksandar Veliki i njegovi nasljednici, a preko njih je došla i do Rimljana koji su to sredstvo kazne nazivali *križ*. Smrtna kazna razapinjanja na križ nije samo oduzimala život, nego je nesretnog osuđenika lišavala svakog dostojanstva. Za Rimljane je ta kazna bila političke naravi kojom su se kažnjavali odbjegli robovi, pobunjenici, kriminalci i razbojnici. Cilj joj je izazvati što veći strah u oku promatrača, dajući im jasnu opomenu što se događa s onima koji se suprotstavljaju rimskoj vlasti. Bila je to okrutna i zastrašujuća kazna.⁹⁸

⁹⁵ Usp. C.TOMIĆ, *Isus iz Nazareta – Gospodin slave: Isusova muka, smrt i uskrsnuće*, Zagreb, 1992., 180.

⁹⁶ Usp. L. STROBEL, *Slučaj Isus*, Zagreb, 2006., 216.

⁹⁷ Usp. J. BURIC, *Život i običaji Svete zemlje u Isusovo vrijeme*, 101-102.

⁹⁸ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 12-13.

Razapinjalo se na više načina. Osuđenik je mogao biti obješen s glavom u drvenim rašljama. Najčešće je bio privezan ili prikovan rukama na vodoravnu gredu koja bi se pričvrstila na drugu okomitu i tako bi nastalo nešto poput slova T. Na tome je umirao u roku od nekoliko sati ili čak jednog dana, u užasnoj agoniji. Iznad glave mu je bio postavljen natpis s krivnjom. Budući da evanđelja bilježe kako je natpis bio iznad Isusove glave, može se zaključiti da je taj križ izgledao kako se obično i prikazuje. Stavljanje na križ bio je odvratn prizor. Kažnjenikove bi se ruke privezivale konopcem ili pričvrstile čavlima za poprečnicu, a zatim bi se ta poprečnica s tijelom, koje je visjelo, podigla sa zemlje i pričvrstila na vrh stupa. Iz evanđelja znamo da je Isus bio prikovan čavlima. Smatra se da su se čavli zabijali kroz zapešće, a ne kroz dlan koji bi se lako razderao. Da bi se lakše izdržala težina tijela, među noge se zabijao klin, kao podloga pod stopala.⁹⁹

Okrutnost pogubljenja na križu obično se sastojala u tome da joj je cilj bio sporo i bolno umiranje. Kada bi se htjelo da se ubrza umiranje osuđenika, bilo im je dovoljno samo prebiti noge. U tom slučaju oni bi se sami opustili i, budući da se tako ne može disati, vrlo brzo ugušili. Evanđelje po Ivanu (Iv 19,32) svjedoči da je smrt dvojice surazapetih s Isusom bila ubrzana lomljenjem golijeni. Njemu to nisu učinili zato što je već umro. Uz to, Rimljani su ostavljali mrtva tijela na svojim križevima kako bi se raspadala naočigled svijetu. Neki izvori spominju da su divlje životinje i strvinari trgali i raznosili dijelove tijela. Uglavnom, razapinjanje je potresno i nije moguće ga uljepšati.¹⁰⁰

⁹⁹ Usp. G. LOHFINK, *Posljednji dan Isusov. Što se uistinu dogodilo u mucu Isusovoj?*, 12.

¹⁰⁰ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 13-14.

4. SUDENJE ISUSU PREMA MARKOVU EVANĐELJU (14,53 - 15,20)

Ovim naslovom ulazimo u središnji dio diplomskog rada. Posvećen je analizi istražnog sudskog procesa protiv Isusa kako nam ga predstavlja Mk 14,53 - 15,20a. Analiza obuhvaća rezultate suvremene egzezeze i rekonstrukciju dvaju poglavlja Markova evanđelja u kojima je opisan proces koji se vodio protiv Isusa.

Ovaj dio rada podijelili smo u dva dijela gdje ćemo analizirati Isusov sudski proces pred Sinedrijem i rimskim upraviteljem Poncijem Pilatom. U prvom dijelu, u kojem donosimo analizu Isusova sudskog procesa pred Sinedrijem, vidjet ćemo kako glavari svećenički, starješine i pismoznanci optužuju Isusa. Optužbe su bile raznolike, od one kako je hulitelj koji se naziva Sinom Božjim i Mesijom, do one kako će razoriti jeruzalemski hram i izgraditi ga u tri dana. Za mnoge u dvoru velikog svećenika nije bilo sumnje, Isus je kriv i zaslužuje smrt. Budući da zbog rimske okupacije židovskim vlastima nije bilo dopušteno izvršavati smrtnu kaznu, Isusa su odveli rimskom upravitelju Ponciju Pilatu. Poncije Pilat tada pokreće novi sudski proces po rimskom pravu da on vidi i ispita o čemu se Isus zaista ogriješio te koji je njegov prekršaj. Nakon što je ispita Isusa, Pilat se uvjerio u njegovu nevinost i nastojao ga osloboditi. No zbog prevelikog pritiska mnoštva mijenja svoju odluku i daje Isusa razapeti na križ. Detaljniju analizu Isusova sudskog procesa pred Poncijem Pilatom donosimo u drugom dijelu.

Dio biblijskog teksta koji ćemo sada analizirati nalazi se u Markovu evanđelju u okviru govora o Isusovoj mucu i uskrsnuću što stoji u četrnaestom i petnaestom poglavlju.

4.1. Suđenje Isusu pred Sinedrijem (14,53-65)

⁵³Zatim odvedoše Isusa velikom svećeniku. I skupe se svi glavari svećenički, starješine i pismoznanci. ⁵⁴Petar je izdaleka išao za njim do u dvor velikog svećenika. Tu je sjedio sa stražarima i grijao se uz vatru.

⁵⁵A glavari svećenički i cijelo Vijeće, da bi mogli pogubiti Isusa, tražili su protiv njega kakvo svjedočanstvo, ali nikako da ga nađu. ⁵⁶Mnogi su doduše lažno svjedočili protiv njega, ali im se svjedočanstva ne slagahu. ⁵⁷Ustali su neki i lažno svjedočili protiv njega: ⁵⁸"Mi smo ga čuli govoriti: 'Ja ću razvaliti ovaj rukotvoreni Hram i za tri dana sagraditi drugi, nerukotvoreni!'" ⁵⁹Ali ni u tom im svjedočanstvo ne bijaše složno.

⁶⁰Usta nato veliki svećenik na sredinu i upita Isusa: "Zar ništa ne odgovaraš? Što to ovi svjedoče protiv tebe?" ⁶¹A on je šutio i ništa mu nije odgovarao. Veliki ga svećenik ponovo upita: "Ti li si Krist, Sin Blagoslovljenoga?" ⁶²A Isus mu reče: "Ja jesam! I gledat ćete Sina Čovječjega gdje sjedi zdesna Sile i dolazi s oblacima nebeskim." ⁶³Nato veliki svećenik razdrije haljine i reče: "Što nam još trebaju svjedoci? ⁶⁴Čuli ste hulu. Što vam se čini?" Oni svi presudiše da zaslužuje smrt.

⁶⁵I neki stanu pljuvati po njemu, zastirati mu lice i udarati ga govoreći: "Proreci!" I sluge ga stadoše pljuskati.

4.1.1. Isus odveden velikom svećeniku (14,53-56)

Nakon uhićenja na Maslinskoj gori (14,43-52), svjetina koja je uhitila Isusa, odvela ga je na sud pred velikog svećenika gdje su se okupili svi članovi Sinedrija: glavari svećenički, starješine i pismoznanci (14,53).¹⁰¹ Interesantno je primijetiti da evanđelist Marko ne spominje ime velikog svećenika kojemu je priveden uhićeni Isus, za razliku od evanđelista Mateja koji u svom evanđelju navodi ime velikog svećenika Kajfe (Mt 26,57). Jednako tako, evanđelist Marko ne spominje niti mjesto Isusova privođenja, odnosno mjesto gdje se nalazio veliki svećenik kojemu je priveden uhićeni Isus. Međutim, susljedni opis (14,54) ukazuje da je Isus priveden u kuću (dvor) velikog svećenika, a ne u službenu dvoranu Velikog vijeća koja se nalazila u neposrednoj blizini hrama.¹⁰²

¹⁰¹ Usp. M. LIMBECK, *Markovo evanđelje*, Zagreb, 1999., 188.

¹⁰² Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 178.

4.1.2. Ispitivanje svjedoka (14,55-59)

Članovi Sinedrija koji su sada imali Isusa u svojim rukama nastojali su protiv njega pronaći bilo kako svjedočanstvo na osnovu kojega bi ga mogli pogubiti (14,55). Evanđelist Marko izvješćuje da su *mnogi* svjedoci lažno svjedočili protiv Isusa jer im se svjedočanstva nisu međusobno slagala (14,56). Sama činjenica da im se svjedočanstva nisu međusobno slagala ukazuje na Isusovu nevinost.¹⁰³

Nakon svjedočenja *mnogih*, dolazi do svjedočenja *nekih* (14,57). Od velike grupe lažnih svjedoka izvedena je mala grupa svjedoka koji sebe legitimiraju kao očevice onog što je Isus govorio i činio, a predstavlja kazneno djelo ili bogohuljenje. Karakteristika ovih svjedoka je da su govorili poluistinu: „Mi smo ga čuli govoriti: 'Ja ću razvaliti ovaj rukotvoreni Hram i za tri dana sagraditi drugi, nerukotvoreni!'" (14,58). Moguće je da svjedoci pogrešno citiraju Isusovu izjavu prilikom istjerivanja trgovaca iz Hrama: "Odgovori im Isus: 'Razvalite ovaj hram i ja ću ga u tri dana podići'" (Iv 2,19), međutim, analizirajući Isusovu izjavu, može se vidjeti da Isus nije rekao da će on razvaliti hram, nego da drugi to čine, a da će on ponovno podići hram (svoga tijela) za tri dana.¹⁰⁴

Ova optužba bila je usmjerena protiv Isusova mesijanstva jer očekivani mesija nije trebao biti rušitelj hrama, nego samo njegov graditelj. Budući da se Isusu pripisuje rušenje hrama, a očekivani mesija se nikada ne povezuje s takvom aktivnošću, to je dokaz da Isus ne može biti mesija. Štoviše, tom izjavom o rušenju hrama Isus je sagriješio protiv hrama jer hram je sveto mjesto Božjeg prebivališta.¹⁰⁵

Isus ne odgovara na lažne optužbe ove dvije grupe svjedoka, šutnja je bila jedini odgovor na lažne optužbe (14,61). I ovdje kao u prethodnom svjedočenju *mnogih* ne dolazi do poklapanja u svjedočenju *nekih* svjedoka. Zbog nesuglasja izjava koje su prouzrokovale nemogućnost donošenja osuđujuće presude Isusu u raspravu i tijekom suđenja direktno ulazi veliki svećenik (14,60).¹⁰⁶

¹⁰³ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 181.

¹⁰⁴ Usp. A. AUGUSTINOVIĆ, *Povijest Isusova*, II., Zagreb - Sarajevo, 1984., 352.

¹⁰⁵ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 182.

¹⁰⁶ Usp. G. LOHFINK, *Posljednji dan Isusov. Što se uistinu dogodilo u mucu Isusovoj?*, 22.

4.1.3. *Veliki svećenik ispituje Isusa (14,60-62)*

U svom prvom izravnom obraćanju Isusu veliki je svećenik od njega zatražio da se očituje i da odgovori na lažna svjedočanstva koja su se iznosila protiv njega (14,60). Bio je to posljednji pokušaj da se na temelju lažnih svjedočanstva iznese presuda protiv Isusa. Međutim, Isus je dalje šutio i ništa nije odgovarao (14,61a).¹⁰⁷

Isusova šutnja prisilila je velikog svećenika da poduzme novi korak i da Isusu postavi izravno pitanje koje se tiče njegovog identiteta i njegove službe: „Ti li si Krist, Sin Blagoslovljenoga?“ (14,61b).¹⁰⁸ Kad veliki svećenik kaže „Krist“ jasno je da misli na očekivanog Mesiju, ali kada kaže „Sin Blagoslovljenoga“ onda pod tim misli na Boga. Iz strahopoštovanja, a u skladu s uobičajenom židovskom praksom, veliki svećenik nije izgovorio ime Božje (riječ „Bog“), nego supstitucijski naziv „Blagoslovljeni“ koji je Židovima omogućavao da govore o Bogu bez izgovaranja Božjeg imena. Veliki svećenik je želio znati smatra li se Isus Mesijom i Sinom Božjim.¹⁰⁹

Nakon ovog pitanja Isus prekida svoju šutnju i jasno odgovara: „Ja jesam! I gledat ćete Sina Čovječjega gdje sjedi s desna Sile i dolazi s oblacima nebeskim“ (14,62). Ovim odgovorom Isus potvrđuje svoju mesijansku službu i potvrđuje svoj dvostruki odnos prema Bogu (kao Sin Božji) i prema narodu (kao Krist). Isus jasno otkriva svoj identitet i svoje poslanje. Nikada ranije u Evanđelju Isus nije tako izričito i javno govorio o svom identitetu niti je ikad na sebe primjenjivao ove snažne kristološke, mesijanske nazive. Na taj način Isus potpuno razotkriva svoju mesijansku tajnu.¹¹⁰ A da bi dobro naznačio da on nije Mesija - kralj, odnosno ratnik kakovog su mnogi očekivali pa niti svećenički Mesija koji će reformirati religiozni kult, on sebi u prilog navodi Danijelovo proroštvo, jedno od najslavnijih u cijeloj Bibliji (Dn 7,13-14). Unatrag nekih dvije stotine godina taj je prorok zabilježio viđenje u kojem mu se Sin Čovječji pokazuje kao neko tajanstveno, nadljudsko biće, koje bi nakon posljednjeg suda trebalo preuzeti vlast nad svijetom. Koristeći se vizijama proroka Danijela, Isus želi naznačiti da je on Mesija - Sin Čovječji koji ima vlast nad nebom i zemljom i koji će se vratiti na zemlju kao Sudac suditi svim narodima, uključujući i one koje mu sada sude. Ne samo da se Isus proglasio Mesijom, nego on prekoračuje i svoju ljudskost, prisvaja božanski položaj, a to oni nisu mogli prihvatiti bez da na to gledaju kao na kršenje prve zapovijedi Božje, koja je temelj Izraelova

¹⁰⁷ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 185.

¹⁰⁸ Usp. G. LOHFINK, *Posljednji dan Isusov. Što se uistinu dogodilo u mucima Isusovoj?*, 22.

¹⁰⁹ Usp. BENEDIKT XVI., *Isus iz Nazareta. Od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, 173-174.

¹¹⁰ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 191.

monoteizma.¹¹¹ Nakon ove Isusove izjave postavlja se pitanje legitimiteta, kako suđenja tako i Sinedrija, jer ako je Isus doista Mesija, onda članovi Sinedrija više ne predstavljaju vjerski autoritet za izraelski narod. No, ukoliko su židovske religiozne vlasti i dalje željele zadržati vodeću religioznu ulogu, tada su one trebale radikalno promijeniti svoj stav prema Isusu i prihvatiti njegovo mesijanstvo, koje su one do sada odlučno odbacivale.¹¹²

4.1.4. Izricanje smrtne presude Isusu (14,63-64)

Nakon Isusova potvrdnog odgovora o njegovom mesijanstvu veliki je svećenik razderao svoje haljine i tim činom izrazio svoje mišljenje: „Što nam još trebaju svjedoci? Čuli ste hulu. Što vam se čini?“ (14,63-64a), nakon kojega članovi Sinedrija izriču smrtnu presudu Isusu (14,64b). Čin razdiranja haljine bio je izraz tuge i tjeskobe kao odgovor na bogohuljenje (vrijeđanje Boga) koje bi netko izrekao (Sanhedr. 7,5). Potrebno je naglasiti da je veliki svećenik razderao svoje uobičajene haljine jer velikim svećenicima nije bilo dopušteno nositi obredne haljine izvan hrama (Ez 42,14; 44,19). Svojim autoritetom veliki svećenik aktivno utječe na izricanje presude (riječima „čuli ste hulu“) i tako krši procesno pravilo da se uvijek o krivici prvo izjašnjavanju neiskusni suci, potomiskusni i na kraju veliki svećenik. Članovi Sinedrija prihvatili su mišljenje velikog svećenika da je Isusova izjava bogohulna i osudili su ga na smrt. Smrtna kazna prema Mojsijevom zakonu koja je bila predviđena za bogohuljenje izvršavala se kamenovanjem (Lev 24,16). Budući da zbog rimske okupacije Sinedrij više nije imao pravo izvršavati smrtnu presudu Isusa su odveli rimskom upravitelju Ponciju Pilatu koji je jedini mogao potpisati smrtnu presudu. Sinedrijski suci proglasili su Isusa bogohulnikom jer se pravio Sinom Božjim.¹¹³

4.1.5. Izrugivanje Isusa (14,65)

Nakon izricanja smrtne presude uslijedilo je izrugivanje Isusa (16,65). Evanđelist Marko navodi dvije grupe Isusovih izrugivača. Prvu grupu izrugivača čine *neki*, odnosno članovi Sinedrija, koji na različite načine pokazuju prijezire prema Isusu, dok drugu grupu čine *sluge* koje slijede primjer svojih gospodara. Izrugivanje Isusa od strane članova Sinedrija usredotočeno je na Isusovo lice koje pljuju, pokrivaju i udaraju. Pljuvanje Isusu u lice izraz je najvećeg prijezira i odbacivanja njegove osobe i mesijanstva. Pokrivanje lica i traženje da prorekne tko ga je udario, želi izrugati Isusa kao lažnog proroka. Taj se

¹¹¹ Usp. I. KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, Zagreb, 2022., 222 -223.

¹¹² Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 187.

¹¹³ Usp. *isto*, 191-192.

čin može shvatiti kako znak duhovne sljepoće čovjeka koji tvrdi da je dalekovidni prorok. Isus je velikom svećeniku na proročanski način najavio kakav će biti budući susret između njega i članova Sinedrija (14,62). To Isusovo proročanstvo na meti je članova Sinedrija koji ga izruguju i pozivaju da nastavi prorokovati otkrivanjem onoga tko ga je udario. I sluge, nakon što su vidjeli kako njihovi gospodari postupaju, počeli su udarati Isusa. Može se pretpostavljati da su i lažni svjedoci sudjelovali u činu izrugivanja Isusa u skladu Knjige Ponovljenog zakona (Pnz 17,17).¹¹⁴

Isus koji je prorokovao toliko toga pa i ove događaje da će biti uhićen, suđen, razapet i ubijen, smatra se lažnim prorokom. Upravo ta činjenica da je Isus ranije najavio da će biti uhićen i ismijan potvrđuje da je istinit prorok. Sve je to zapravo Markova ironija.

* * *

Isus je optužen da se pravio Sinom Svevišnjega i da je govorio o razorenju hrama i da će dati novi nerukotvoreni hram. Njegovo proročanstvo da je istinit prorok zaista će se potvrditi nakon njegove smrti, kada se hramska zavjesa bude razderala i kad on kao uskrsli bude došao u jednom novom kvalitetu života za koji oni još nisu vidjeli ni čuli, te kad im bude otvorio pogled i iskustvo u ono što se zove uskrsnuće. Međutim, ove optužbe koje su stavljene pred Isusa i da je govorio protiv hrama i da se lažno predstavljao kao Sin Svevišnjega, što je povreda prve zapovjedi Božje o štovanju Boga i Jedinoga, bit će važne teme u prvim desetljećima crkvenog života. Tema hrama bit će u krupnom planu kad hram bude bio razoren oko 70. godine. To će biti vrijeme doista problematičnog odnosa između Židova koji nisu ušli u Crkvu i crkvene zajednice. I ova druga osuda o Isusovu božanstvu, koja je izronila ovdje u procesu protiv Isusa, bit će tema koja će još duže od teme jeruzalemskoga hrama pratiti i opterećivati odnose između Izraela i crkvene zajednice. I oni koji su bili Židovi i koji su htjeli ostati članovima te zajednice samo zato što su kršćani bit će izbačeni. U početku je Crkva bila smatrana jednom od sljedbi unutar židovstva kao što su farizeji, saduceji, Eseni, jednom od tih duhovnih grupacija, međutim, zbog teme Isusova božanstva bit će izbačena. Desetljeća nakon Isusova uskrsnuća i uzašašća kako budu išla dalje kršćani će biti izbačeni iz židovskih redova zbog vjere u Isusovo božanstvo. I oni koji su htjeli ostati u Sinagogi neće moći ostati.¹¹⁵

¹¹⁴ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 193-194.

¹¹⁵ Usp. R. E. BROWN, *Uvod u Novi zavjet*, 144.

4.2. Suđenje Isusu pred Pilatom (15,1-20)

Odmah izjutra glavari svećenički zajedno sa starješinama i pismoznancima - cijelo Vijeće - upriličili su vijećanje pa Isusa svezali, odveli i predali Pilatu. ²I upita ga Pilat: "Ti li si kralj židovski?" On mu odgovori: "Ti kažeš." ³I glavari ga svećenički teško optuživahu. ⁴Pilat ga opet upita: "Ništa ne odgovaraš? Gle, koliko te optužuju." ⁵A Isus ništa više ne odgovori te se Pilat čudio.

⁶O Blagdanu bi im pustio uznika koga bi zaiskali. ⁷A zajedno s pobunjenicima koji u pobuni počinise umorstvo bijaše u okove bačen čovjek zvani Baraba. ⁸I uziđe svjetina te poče od Pilata iskati ono što im običavaše činiti. ⁹A on im odgovori: "Hoćete li da vam pustim kralja židovskoga?" ¹⁰Znao je doista da ga glavari svećenički bijahu predali iz zavisti. ¹¹Ali glavari svećenički podjare svjetinu da traži neka im radije pusti Barabu. ¹²Pilat ih opet upita: "Što dakle da učinim s ovim kojega zovete kraljem židovskim?" ¹³A oni opet povikaše: "Raspni ga!" ¹⁴Reče im Pilat: "Ta što je zla učinio?" Povikaše još jače: "Raspni ga!" ¹⁵Hoteći ugoditi svjetini, Pilat im pusti Barabu, a Isusa izbičeva i preda da se razapne.

¹⁶Vojnici ga odvedu u unutaranjost dvora, to jest u pretorij, pa sazovu cijelu četu ¹⁷i zaogrnu ga grimizom; spletu trnov vijenac i stave mu na glavu ¹⁸te ga stanu pozdravljati: "Zdravo, kralju židovski!" ¹⁹I udarahu ga trskom po glavi, pljuvahu po njemu i klanjahu mu se prigibajući koljena. ²⁰A pošto ga izrugашe, svukoše mu grimiz i obukoše mu njegove haljine. I izvedu ga da ga razapnu.

4.2.1. Članovi Sinedrija izručuju Isusa Pilatu (15,1)

Nakon što su osudili Isusa na smrt (14,64) članovi Sinedrija izručuju Isusa rimskom upravitelju Ponciju Pilatu (15,1), koji će donijeti konačnu presudu. Samo je rimski upravitelj imao pravo izricanja i izvršenja smrtne presude. Inače, rimski upravitelji boravili su u Cezareji Primorskoj, a u Jeruzalem su dolazili samo povremeno, po potrebi, osobito za vrijeme blagdana Pashe, kako bi spriječili ili suzbili eventualni ustanak.¹¹⁶

¹¹⁶ Usp. G. LOHFINK, *Posljednji dan Isusov. Što se uistinu dogodilo u mucij Isusovoj?*, 26.

4.2.2. *Pilat ispituje Isusa (15,2-5)*

Suđenje Isusu pred rimskim upraviteljem Poncijem Pilatom započinje izravnim pitanjem koje Pilat postavlja Isusu: „Ti li si kralj židovski?“ (15,2). Pilatovo pitanje očito se temelji na optužbama koje su protiv Isusa iznijeli članovi Sinedrija (usp. Lk 23,1-2). Pilat želi saznati je li Isus samoproglasheni kralj, čime naglašava političku krivnju optuženika, jer kralj može biti samo netko koga izaberu rimski car i senat. Ako je Isus kralj, onda je on kralj bez odobrenja rimske vlasti, odnosno nelegitiman, nezakoniti kralj. Štoviše, ako je Isus samoproglasheni kralj u rimskoj provinciji, onda je on politički neprijatelj Rimskoga Carstva. Pilatov zadatak kao predstavnika rimskog cara u Judeji bio je da se najodlučnije suprotstavi takvom nezakonitom kralju i njegovom pokretu koji on predvodi. Pilat Isusa na početku suđenja gleda isključivo kao na političku prijetnju.¹¹⁷

Isus daje Pilatu vrlo kratak i potvrđan odgovor: „Ti kažeš“ (15,2). Ovaj Isusov odgovor može se shvatiti i kao pitanje i kao tvrdnja. Ako se to shvati kao pitanje, onda bi ovaj Isusov odgovor Pilatu postavio pitanje o njegovoj odgovornosti i njegovoj osobnosti: tvrdiš li ti da sam ja kralj iz osobnog uvjerenja, do kojeg si došao na temelju sudskog ispitivanja, ili jednostavno ponavljaš ono što su ti o meni rekli moji tužitelji, bez ikakvog osobnog nastojanja da provjeriš i utvrdiš je li to istina? Evanđelist Ivan navodi Isusove riječi u obliku pitanja: „Govoriš li to sam od sebe ili ti to drugi rekoše o meni?“ (Iv 18,34). Ako se Isusov odgovor shvati kao tvrdnja, onda treba znati u kojem se smislu upotrebljava izraz „kralj židovski“ u vezi s Isusom. Isus ne želi da Pilatovo pitanje i njegov odgovor dobiju političku konotaciju, što je bila namjera i svrha optužbi članova Sinedrija. On pravi jedan odmak. Ne želi reći da je „kralj židovski“ u onom (političkom) smislu riječi u kojem to Pilat najvjerojatnije misli, ali ne niječe svoj kraljevski položaj jer on jest kralj, Mesija i Sin Božji, samo u jednom drugačijem smislu riječi.¹¹⁸ Isus je kralj (svjedok) istine i sama Istina (usp. Iv 14,5; 18,37). Njegovo kraljevstvo je kraljevstvo istine i ljubavi utemeljeno na prijateljstvu između Boga i čovjeka i na žrtvi njegova Kralja. Kraljevstvu istine pripadaju svi oni koji slušaju njegove riječi, njegovu poruku i vjeruju njegovoj objavi. Pilat je iz Isusovih riječi mogao shvatiti da Isus nije običan čovjek i da o sebi govori kao o nekom neobičnom kralju. Bilo mu je dovoljno saznati da Isus nije politički pobunjenik i da ne predstavlja nikakvu opasnost te da ga može slobodno osloboditi.¹¹⁹

¹¹⁷ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 233-234.

¹¹⁸ Usp. *isto*, 234-235.

¹¹⁹ Usp. A. AUGUSTINOVIĆ, *Povijest Isusova*, 360.

Nezadovoljni Isusovim odgovorom Pilatu, članovi Sinedrija nastavljaju iznositi brojne i teške optužbe protiv Isusa (15,3). Evanđelist Marko ne donosi sadržaj tih optužbi, za razliku od evanđelista Luke koji u svom evanđelju navodi konkretne optužbe: da Isus buni narod, da zabranjuje plaćati caru porez i da za sebe govori da je Krist, kralj (Lk 23,2). Tim su optužbama članovi Sinedrija nastojali uvjeriti Pilata u Isusovu krivnju i tako ga potaknuti da osudi Isusa na smrt. Zanimljivo je uočiti da tijekom suđenja Isusu pred rimskim upraviteljem Poncijem Pilatom dolazi do zamjene aktera koji predstavljaju lažne svjedoke. Tijekom suđenja pred Sinedrijem Isusa su optuživali lažni svjedoci, a tijekom suđenja pred Pilatom ulogu lažnih svjedoka preuzimaju članovi Sinedrija. Evanđelist Marko donosi ovu usporedbu pred čitatelja kako bi sam mogao zaključiti tko su glavni inicijatori Isusove smrtne presude. Jednako kao i tijekom suđenja pred Sinedrijem, Isus ne odgovara na lažne optužbe, već odgovara na pitanja koja se tiču njegova identiteta.¹²⁰

Nakon što je odgovorio na Pilatovo pitanje (15,2), Isus se zatvara u potpunu šutnju koja će biti prekinuta neposredno prije njegove smrti na križu (15,34). Isusova šutnja bila je toliko zapanjujuća da ga je Pilat upitao zašto ne odgovara na njihove optužbe (15,4). Pilat je bio sudac mnogih sudova i nikada nije sreo tako tihog optuženika. Bilo mu je čudno što se Isus nije branio i što nije odgovarao na optužbe protiv njega. Normalno je bilo očekivati da će se Isus suprotstaviti optužbama članova Sinedrija i da će ih zaniijekati. Međutim, Isus je dalje šutio i ništa nije odgovarao (15,5). Isusova ustrajna i zapanjujuća šutnja podsjeća na lik pravednog Sluge Jahvina koji je strpljivo šutio dok je podnosio zlostavljanje bezakonika (Iz 53,7).¹²¹ Pilat je na temelju sudskog ispitivanja došao do uvjerenja da Isus nije ništa učinio čime bi zaslužio smrtnu kaznu. Čak ga je pokušao nagovoriti da se brani od optužbi, ali Isus se nije branio. Osim toga, kao i svaka okupatorska vlast, i rimska je imala sustav doušnika. Kao rimski upravitelj Pilat nije nikada dobio jasnu naznaku da je Isus prijetnja rimskoj vlasti. Tenzije su postojale samo na relaciji s židovskim vjerskim vođama o vjerskim pitanjima. Iako je imao mnoštvo sljedbenika, nije im obećavao smjenu vlasti ni na religioznoj ni na političkoj razini. Stoga je Pilat samo htio zamoliti Isusa da mu da neko svjedočanstvo kako bi ga mogao iskoristiti da ga oslobodi. Bio je začuđen što Isus nije odgovorio na optužbe jer se smatralo uobičajenim da se nevin čovjek žestoko brani od optužbi. Bilo bi očekivano da se Isus branio i tako pokušao raščistiti sve optužbe koje su se iznosile protiv njega. Međutim, Isus se nije branio. Nije progovorio ni jednu jedinu riječ. Htio je proći kroz ovaj proces

¹²⁰ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 235-236.

¹²¹ Usp. C.TOMIĆ, *Isus iz Nazareta – Gospodin slave: Isusova muka, smrt i uskrsnuće*, 172.

suđenja kako bi izvršio Očevu volju (usp. 14,36). Učinio je suprotno od onoga što bi se očekivalo od nevine osobe. Nije dao Pilatu svjedočanstvo jer je morao dragovoljno trpjeti i umrijeti. Budući da je Isus šutio, Pilat ga nije mogao osloboditi.¹²²

4.2.3. Oslobođenje Barabe i izricanje smrtne presude Isusu (15,6-15)

Pilat je u prvom dijelu sudskog procesa protiv Isusa pokušavao pronaći argumente za donošenje pravedne presude te je imao neutralan stav prema strankama u sudskom procesu. Nakon Isusova odgovora (15,2), koji je bio dovoljan za oslobađajuću presudu, Pilat je učinio nešto sasvim drugo, pitao je okupljeno mnoštvo naroda kojega zatvorenika treba osloboditi: kralja židovskoga ili razbojnika Barabu (15,9).¹²³

Pilat se pozvao na običaj oslobođenja zatvorenika u povodu blagdana Pashe. Evanđelist Marko govori da je rimski upravitelj svake godine o blagdanu Pashe običavao Židovima osloboditi jednog zatvorenika kojega bi oni zaiskali (15,6). Taj ih je običaj podsjećao na oslobođenje iz egipatskog ropstva.¹²⁴

U svom obraćanju mnoštvu, Pilat nije predložio oslobođenje Barabe, nego je predložio oslobođenje kralja židovskoga (15,9). Pilat je procijenio da je Isus politički bezopasan i da ne predstavlja nikakvu opasnost za Rimsko Carstvo (za razliku od Barabe), te je na taj način pokušao iznuditi oslobođenje Isusa jer je znao da su ga glavari svećenički predali iz zavisti (15,10). On pred okupljeno mnoštvo naroda nije stavio odabir između Barabe i Isusa, nego je upitao narod: „Hoćete li da vam pustim kralja židovskoga?“ (15,9). Mnoštvo nije odgovorilo na Pilatovo pitanje o Isusu, nego je suprotno svemu tražilo oslobođenje Barabe. Budući da je mnoštvo zatražilo oslobođenje Barabe, Pilat je i dalje inzistirao na nepoštivanju procesnih pravila. Umjesto da je zbog nedostataka valjanih dokaza oslobodio Isusa, on je ponovno ušao u dijalog s mnoštvom i postavio novo pitanje: „Što dakle da učinim s ovim kojeg zovete kraljem židovskim?“ (15,12). Nakon odgovora mnoštva: „Raspni ga!“ (15,13), Pilat je izručio Isusa da bude izbičevan i razapet (15,15). Pod pritiskom mnoštva i članova Sinedrija, Pilat je odlučio izreći smrtnu presudu protiv Isusa, razapinjem na križ.¹²⁵

Sve do ovog trenutka Isus je bio pravno optužena osoba. Imao je mogućnost da za sebe zatraži oslobađajuću presudu jer nije bio politički mesija, odnosno nije se pretvarao

¹²² Usp. Ž. STEPANOVIĆ, *Isusovo suđenje – pravni aspekti*, 112-113.

¹²³ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 237-239.

¹²⁴ Usp. G. LOHFINK, *Posljednji dan Isusov. Što se uistinu dogodilo u mucu Isusovoj?*, 33.

¹²⁵ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 245-248.

da je politički kralj Židova. Sva evanđelja prikazuju Pilatovu namjeru da osloboditi Isusa. Pilat u Isusu nije vidio političku prijetnju niti je na njega gledao kao na političkog pobunjenika. Prema Pilatu, Isus nije pokazivao nikakve namjere da bude svjetovni kralj Židova. Međutim, Pilat nije pokazivao nikakve odvažnosti i hrabrosti da oslobodi Isusa. Ostaje da je jedini razlog odbacivanja Isusa pritisak članova Sinedrija i dijela naroda koji je bio podjaren (nagovoren) od strane židovske vlasti koja je sve snažnije zahtijeva da Isus bude razapet (15,11; Mt 27,20). Pilat je dva puta mogao osloboditi Isusa. Prvi puta tijekom prvotnog ispitivanja (15,2) kada je ustanovio da se Isus ne pretvara da je kralj Židova i da ne predstavlja opasnost za Rimsko Carstvo te drugi puta nakon oslobođenja Barabe (15,11). Oba puta Pilat je to odbio i učinio ustupak članovima Sinedrija ili se prestrašio mnoštva koje je boravilo u Jeruzalemu za vrijeme blagdana Pashe koje je moglo pokrenuti nered, što bi opet izazivalo krvoproliće u Jeruzalemu. Na samom koncu sudskog procesa Pilat je izrekao smrtnu presudu Isusu kao političkom neprijatelju Rimskog Carstva, odnosno kao samoproglášenom kralju židovskom. Ova Pilatova presuda u očima članova Sinedrija bila je potvrda osuđujuće presude, izrečene pred Sinedrijem za bogohuljenje (14,56).¹²⁶

4.2.4. Pilatovi vojnici izruguju Isusa (15,16-20)

Nakon izricanja smrtne presude Pilat je Isusa predao vojnicima koji su ga odveli u *pretorij* koji predstavlja središte rimske moći u Judeji (15,16). Isus je bio prepušten na milost i nemilost cijeloj kohorti rimskih vojnika (oko 600 vojnika) koji su s njim mogli činiti što su htjeli jer nisu su bili pod nadzorom. Vojnici su se zabavljali s Isusom. Budući da je Isus osuđen kao samoproglášeni kralj, posjeli su ga na kamenu klupu kao na kakvo prijestolje, preko ramena mu prebacili skrletni ogrtač kao kraljevski plašt, a na glavu mu stavili krunu od trnja i krenuli u ophod iskazujući mu počast kao kralju, udarajući ga i pljujući mu lice (15,17-19). Izrugivanje Isusa od strane Pilatovih vojnika usredotočeno je na Isusovo kraljevsko dostojanstvo. Način na koji rimski vojnici postupaju s Isusom jest zapravo na način na koji se postupa s kraljem Židova, kojeg je odbacio njegov narod, a kojemu je rimski upravitelj izrekao smrtnu presudu razapinjanjem na križ.¹²⁷

¹²⁶ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 248-252.

¹²⁷ Usp. *isto*, 255-262.

* * *

Suđenje Isusu pred rimskim upraviteljem Poncijem Pilatom bilo je potrebno jer židovske religiozne vlasti nisu mogle nikoga osuditi na smrt bez dozvole rimske vlasti. U lakšim stvarima i za sitnicu nije se išlo pred rimsku vlast. Židovi su uživali ograničenu teonomiju i mogli su živjeti po svom zakonu. Njihove vjerske vlasti bile su zadužene sprovođiti vjerski zakon koji je regulirao i vjersko i civilno područje. Taj su zakon propisivali pripadnici religiozne vlasti koji su bili zaduženi za sprovođenje zakona i na civilnom i na religijskom području te o stvarima na kojima regulira religiozni, odnosno Božji zakon. Međutim, kada se radilo o težim stvarima za koje je kazna bila smrt, Židovi nisu imali vlast sprovođiti i izvršavati smrtnu kaznu. Oni su mogli vijećati, mogli su donijeti svoje odluke, mogli su donijeti presudu, ali za sprovođenje smrtno presude bilo je potrebno ići pred rimsku vlast, s tim da još bude održan rimski proces. Takvo je bilo rimsko pravo i rimsko pravosuđe koje je imalo svoje standarde. Kad se radi o smrtnoj kazni, teonomija u ovoj materiji nema ovlasti. Rimski zakon je tu bio jasan. Oni su mogli zasjedati, mogli su donijeti smrtnu presudu, ali je nisu mogli izvršiti. Ako su donijeli smrtnu presudu, onda su se trebali obratiti rimskoj vlasti i rimska vlast pokreće svoj postupak da ona vidi u čemu se taj čovjek zaista ogriješio, koji je njegov prekršaj i da ga sasluša, jer ipak nije dopuštala, kada se radi o životu čovjeka, da stvari idu mimo njene kontrole. Takve smrtno presude mogle su navući gnjev većeg broja ljudi i moglo je doći do pobune, što Rimskom Carstvu nije trebalo. Rimsko Carstvo je trajalo zato što su oni u svakim novim osvojenim područjima davali velike pogodnosti. Primjerice: Židovi su imali velike pogodnosti i uživali su u svemu, osim kada se radilo o pitanju vojske, poreza, smrtno kazne i vanjske politike te su imali i pravo da žive po svom zakonu. Nitko im se u to nije miješao. Rimljani su osvajali velika područja i davali su narodu veliku autonomiju. Međutim, jako su se bojali pobuna zato što na novim osvojenim područjima nisu imali toliko legija. Zamislimo samo da izbiju pobune na više mjesta u Rimskom Carstvu, Rimljani ne bi imali više toliko vojnika koji bi to to sve mogli ugušiti i držati pod kontrolom. Rimsko Carstvo je trajalo upravo u toj ravnoteži da su na osvojenom području koje su osvojili davali maksimalne pogodnost kako bi ga zadržali. Nakana im je bila da narod shvati da im je bolje da su pod njihovom kapom koja štiti njihove vanjske granice i da ih njihovi susjedi ne diraju, ali oni će im dati sve što se može dati.

Opis Pilatova ispitivanja Isusa, kojeg imamo kod Marka, ali i kod Ivana, između redaka daje do znanja da je Pilat sve ovo radio *pro forma*. Pilat je bio državni namjesnik. On je pred sobom imao vojnike i špijune. Da je Isus bio interesantan po bilo kojem pitanju, Pilat bi to već odavno znao zahvaljujući njegovim špijunima. No, iz ovog procesa možemo vidjeti da Pilat nije dobio nikakve dojave o Isusu. Židovi su doveli Isusa Pilatu i on je zbog procedure morao održati sudski proces. Iz njegovog ponašanja vidimo da on nema nikakvu materiju protiv Isusa. On protiv Isusa ne nastupa s nikakvom optužbom i s nikakvim dokazima te na revnom redu nema ništa protiv njega. Međutim, doveli su ga k njemu. Pilat ispituje Isusa je li on kralj židovski. To ga je pita zato što je tako glasila optužnica Židova koji su ga predali. Židovi su razmišljali, ako kažu da je Isus samoproглаšeni kralj, Pilat će namirisati revoluciju u kojoj je Isus neki ustanik, i to će biti dovoljan razlog na što bi vlastodršci trebali biti zainteresirani. Ako im dovedeš vođu ustanka njega se treba procesuirati. Židovi su vješto konstruirali lažnu optužbu jer su mislili da će Pilat odmah povjerovati to da je Isus kralj židovski. Međutim, Pilat nije imao nikakvih dojava da je Isus kralj. Iako se predstavljao kao kralj i govorio o kraljevstvu, njegovo kraljevstvo nije zemaljsko kraljevstvo. Isus svojim ponašanjem i nastupanjem nije do sada pokazivao da je uopće zainteresiran za zemaljsko kraljevstvo i da predstavlja opasnost za rimski poredak. To je Pilat dobro znao i to se iz ovog procesa vidi. Da je Pilat imao drugačije informacije on bi drugačije nastupio prema Isusu.

Također i naziv „Sin Božji“ za Pilata je mogao imati političke konotacije zato što se i sam car nazivao sinom božjim. To je bila jedna od titula rimskog cara u to doba. Sve od Augusta pa dalje, osim da je mirotvorac, car se nazivao sinom božjim. Pošto se Isus predstavljao Sinom Božjim normalno je bilo za očekivati da je Pilat imao nekakve dojave da to stavi pred Isusa kao prekršaj. Međutim, u ispitivanju Isusa tomu nema prizvuka.

Interesantno je da evanđelist Marko pravi određenu usporednicu između ova dva istraživanja. Veliki je svećenik pred samim Sinedrijem upitao Isusa: „Ti li si Krist, Sin Blagoslovljenoga?“ (14,61b), dok ga je sam Pilat upitao: „Ti li si kralj židovski?“ (15,2). Interesantno je to da na obje distance Isus biva osuđen i na koncu osramoćen, popljuvan i ismijan. Ako već znamo da su Židovi bili protiv njega, iako nisu imali pravih razloga, najveća enigma jest zašto ga je Pilat osudio. To kod evanđelista Marka možda i ne vidimo dovoljno, ali evanđelist Ivan daje neke naznake na stvari koje su tamo tekle. Evanđelist Ivan daje detaljnije naznake kako su ga Židovi stavili u tjesnac (usp. Iv 19,12).¹²⁸

¹²⁸ Usp. R. E. BROWN, *Uvod u Novi zavjet*, 144.

5. POVIJESNO - TEOLOŠKI OSVRT ISUSOVA SUĐENJA

5.1. S obzirom na evanđeoski tekst (Mk 14,53 - 15,20)

Tijekom suđenja Isusu pred rimskim upraviteljem Poncijem Pilatom donesena je konačna presuda. Rimski upravitelj je presudio da Isusa mora biti razapet. Židovske vlasti uspjele su privoljeti rimskog upravitelja da Isusa osudi na smrt. Iako sva evanđelja prikazuju Pilata kao onoga tko je želio osloboditi Isusa, on je ipak prepustio svjetini da donese odluku o Isusovu životu i smrti, odnosno prepustio je židovskim vlastima da kontroliraju raspoloženje svjetine i na taj se način doveo u nezgodnu situaciju zbog koje je bio prisiljen presuditi protiv Isusa i protiv pravednosti. Pilat nije postupio poput pravednog suca, dao je pogubiti Isusa, iako se uvjerio da je nevin. O Pilatovu uvjerenju da je Isus nevin svjedoči njegovo nastojanje da ga oslobodi. Presudnu ulogu odigrao je utjecaj židovskih vlasti na raspoloženje svjetine koja je sve snažnije zahtijevala da Isus bude razapet, što je na kraju prisililo Pilata da postupi suprotno vlastitom uvjerenju da je Isus nevin. Pilat je na temelju brižnog ispitivanja Isusova slučaja došao do uvjerenja da je Isus nevin te je bio svjestan svoje obveze da kao sudac na temelju vlastitog saznanja o Isusovoj nevinosti mora izreći oslobađajuću presudu. Međutim, Pilat je popustio pred upornošću Isusovih neprijatelja i, protivno načelima pravednosti i vlastitom uvjerenju, udovoljio zahtjevu svjetine i predao Isusa da se razapne (15,15). Činjenica da je Pilat osudio Isusa protivno vlastitom uvjerenju ne opravdava niti umanjuje njegovu krivicu, već naprotiv, Pilatova krivica postaje još veća, jer je osudom nevinog Isusa postupio kao nemoralan i nepravedan sudac.¹²⁹ Pilat je pretpostavljao da će mnoštvo, odnosno svjetina, prihvatiti njegovu ponudu da im pusti kralja židovskoga, jer je po njegovoj procijeni mnoštvo smatralo Isusa svojim vođom. Pilat se nadao pridobiti narod za svoju odluku, međutim, članovi Sinedrija (glavari svećenički) bili su korak ispred Pilata, prethodno su pridobili mnoštvo za svoj plan uklanjanja Isusa.

Glavari svećenički iskoristili su svoj ugled u narodu i mnoštvo je podleglo njihovom utjecaju. Tako je mnoštvo, suprotno Pilatovim očekivanjima, odbilo njegovu ponudu da im pusti židovskog kralja i tražilo da se oslobodi Baraba (15,11). Na taj način evanđelist Marko ukazuje da glavnu odgovornost za Isusovu smrt snose članovi Sinedrija, jer su utjecali na raspoloženje svjetine, prinudivši Pilata da osudi Isusa na smrt. Glavari svećenički uspješno su iskoristili svoj utjecaj u narodu i svoju vještinu u manipuliranju

¹²⁹ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 252-253.

svjetine. U isto vrijeme, uz potporu glavara svećeničkih, svjetina je zahtijevala oslobođenje Barabe umjesto Pilatove ponude da im oslobodi Isusa. Može se pretpostaviti da bi mnoštvo prihvatilo Pilatovu početnu ponudu da oslobodi kralja židovskoga da članovi Sinedrija (glavari svećenički) nisu utjecali na njihovo javno raspoloženje. Glavari svećenički stoje iza zahtjeva mnoštva da se oslobodi Baraba, a Isus osudi na smrt.¹³⁰

Evandelist Marko izričito spominje da se mnoštvo uputilo Pilatu da od njega zatraži uobičajeno pashalno oslobađanje jednoga zatvorenika (15,8), ali važno je istaknuti da to nije ono isto mnoštvo koje je podržavalo Isusa i zabrinjavalo židovske vlasti (usp. Mk 11,18; 12.12.37). Mnoštvo je došlo pred Pilata sa zahtjevom koje se uopće nije ticalo Isusa. U navedenom evanđeoskom odlomku uopće nije rečeno da je to mnoštvo došlo s namjerom da traži oslobađanje određenog zatvorenika. Na prvi pogled mnoštvo je prvenstveno stalo do oslobađenja jednog od zatvorenika za blagdan Pashe. Čini se da je ovo okupljanje mnoštva sa svrhom traženja oslobađenja bilo kojega zatvorenika naštetilo Pilatovoj sposobnosti da riješi Isusov slučaj. Stoga je Pilat povezaao ova dva pravna slučaja s kojima se trenutno suočava: suđenje Isusu i zahtjev mnoštva za pashalno oslobađanje zatvorenika. Pilat je pokušao uvjeriti mnoštvo da zatraže oslobađanje Isusa, čime bi se okončalo suđenje Isusu i ispunio pashalni običaj pomilovanja zatvorenika. Mnoštvo, koje je ranije bilo prepreka nastojanjima glavara svećeničkih da uhvate Isusa (12,12), sada postaje instrument pomoću kojega ti isti glavari svećenički ostvaruju svoju nakanu. Dakle, mnoštvo ne djeluje protiv Isusa samoinicijativno, nego na poticaj vjerskih vođa. Mnoštvo je bilo pod utjecajem glavara svećeničkih (15,12).¹³¹

Prema Pilatovim saznanjima članovi Sinedrija su predali Isusa zbog njihove zavisti (15,10; Mt 27,18). Kad evandelist Marko kaže da su glavari svećenički predali Isusa iz zavisti, to znači da su htjeli uništiti Isusov uspjeh i Isusovu nadmoć. Uz zavist glavara svećeničkih vezana je i ljubomora u smislu da su glavari svećenički htjeli sačuvati svoj ugled u narodu kao ovlašteni upravitelji vjerskih ustanova te kao nadležni čuvari i tumači Božje objave. Vlastitu predaju Isusa Pilatu židovske su vlasti htjele prikazati kao izraz svoje lojalnosti rimskoj vlasti i revnosti za očuvanjem mira u Jeruzalemu. Pilat je, međutim došao do uvjerenja da židovske vlasti nisu predale Isusa iz lojalnosti rimskoj vlasti niti iz teološke revnosti, nego iz zavisti, odnosno postupci židovskih dostojanstvenika bili su motivirani nastojanjem da sačuvaju svoj društveni ugled i moć. I

¹³⁰ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 247.

¹³¹ Usp. *isto*, 244-245.

doista, predaja Isusa Pilatu nastavak je dugog niza razgovora s Isusom u kojima su židovske vlasti smatrale da dovodi u pitanje njihovu moć i utjecaj u narodu.¹³²

Židovske religiozne vlasti već su i ranije smišljale kako uhititi i pogubiti Isusa, ali to nisu učinile jer su se bojale židovskog naroda (12,12; 14,2). „Sav narod“, kako to ističe evanđelist Marko, bio je oduševljen Isusovim naučavanjem (11,18; 12,37). Prema tome, povijesna je činjenica da je Sinedrij osudio Isusa, i da su članovi tog istog Sinedrija odgovorni za Isusovo pogubljenje te da ne može i ne smije biti razlog za optuživanje cijelog židovskog naroda, jer je i sam Isus bio pripadnik židovskog naroda, kao i svi oni koje je Isusova patnja duboko pogodila. Prema Markovu evanđelju, židovski narod ne samo da nije odgovoran za Isusovu smrt, već je dugo štitio Isusa i bio prepreka ostvarenju plana židovskih vođa da ga uklone. Dakle, evanđelist Marko prikazuje glavare svećeničke kao one koji snose potpunu odgovornost za Isusovu smrt.¹³³

Osim toga, suđenje Isusu pred Sinedrijem otvara čitav niz povijesnih, pravnih i teoloških pitanja. Iz perspektive koju donosi Mišna (Sanhedr. 4,1 – 5,5) možemo vidjeti čitav niz nepravilnosti u sudskom procesu kako nam ih donosi evanđelist Marko. Židovski normativni pravni tekstovi sadržani u Mišni izričito zabranjuju takvo suđenje kakvo je vođeno protiv Isusa prema Evanđelju po Marku. Ovdje ćemo spomenuti samo neke od ovih nepravilnosti:

Suđenje Isusu održavalo se na sam blagdan Pashe, a subotama i blagdanima bilo je zabranjeno održavati suđenje (Sanhedr. 4,1). Štoviše, na samo u subotu i na sam blagdan, nego i uoči subotnjeg odmora i uoči bilo kojeg većeg blagdana, jer bi u tom slučaju suđenje bilo pod vremenskim pritiskom, a time bi bila i ugrožena objektivnost i nepristranost presude. Nadalje, suđenje Isusu održano je noću (Mk 14,53; 15,1), i to najvjerojatnije u kući velikoga svećenika, umjesto danju i u službenoj sudnici (dvorani) Velikoga vijeća, odnosno Sinedrija (Sanhedr. 11,2; Mk 14, 54). Suđenje za prijestup koje je povlačilo izricanje smrtne kazne trebalo se održati tijekom dana, odnosno započeti i završiti tijekom dana i takva je sudska presuda trebala biti izrečena tijekom dana, a ne tijekom noći (Sanhedr. 4,1). Članovima Sinedrija nije bilo dopušteno zasjedati u privatnoj kući i rješavati pravne slučajeve izvan hramskog prostora. Prema propisima Mišne, u sudskim procesima koji bi mogli završiti izricanjem smrtne presude, između samog iznošenja dokaza i izricanja presude trebao je proći jedan dan, kako bi se izbjegla opasnost od sudske pogreške (Sanhedr. 4,1). Nakon izricanja presude, ako je bila oslobađajuća,

¹³² Usp. Ž. STEPANOVIĆ, *Isusovo suđenje – pravni aspekti*, 124-125.

¹³³ Usp. G. LOHFINK, *Posljednji dan Isusov. Što se uistinu dogodilo u mucu Isusovoj?*, 15-16.

ona je izvršena isti dan. Međutim, ako je presudom optuženik proglašen krivim, izvršenje kazne nije smjelo uslijediti isti dan, nego tek sljedećeg dana. U Isusovom slučaju smrtna kazna je izrečena odmah nakon suđenja (Mk 14,64) i židovske su vlasti odmah pristupile njezinu izvršenju. Dakle, između sudskog procesa i pravomoćnog izricanja presude nije prošlo dvadeset i četiri sata. Isto tako, iskazi svjedoka nisu se podudarali, dok valjanost svjedočanstva zahtijevala potpuno slaganje među iskazima svjedoka (Pnz 19,15-18; Sanhedr. 4,5; Mk 14,56-59).¹³⁴

Pitanje pravilnosti i nepravilnosti suđenja pred Sinedrijem ostaje bez konačnog odgovora, jer se spomenuti prigovori o (ne) pravilnosti temelje na propisima Mišne, a Mišna je svoj konačni oblik dobila oko 200. g. po. Kr. Ne postoje nepobitni dokazi da su propisi bili na snazi u bitno drugačijoj situaciji prije 70. g. po. Kr, odnosno prije razorenja jeruzalemskog hrama, u vrijeme kada su vodeću imali saduceji koji se nisu pridržavali rabinskih tradicija. Poštivanje pravne procedure u prvom stoljeću svakako nije u skladu s modernim poštivanjem pravno-formalne procedure u sudskim procesima.¹³⁵ Ako su pravila suđenja koja poznajemo iz kasnijih židovskih izvora već bila na snazi u Isusovo vrijeme, onda okolnosti u kojima je suđenje održano i presuda izrečena Isusu pred Sinedrijem govore da je ovo suđenje, kako je opisao evanđelist Marko, bilo povijesno, ali protuzakonito. Međutim, ako se suđenje Isusu odvijalo prema pravilima drugačijim od onih zapisanih u Mišni, što je moguće, onda je židovsko suđenje Isusu moralo biti i povijesno i zakonito.¹³⁶

5.2. S obzirom na univerzalne implikacije Isusove osude

Neki krivo upućeni kršćani, uključujući, nažalost, i neke katolike, drže da su Židovi kolektivno odgovorni za Isusovu smrt i da su oni jedini krivci. Posljedica takvog načina razmišljanja bio je progon Židova od strane kršćana. S vremenom je Crkva zatražila oprost za nepravde koje su kršćani nanijeli Židovima. Službeni nauk Crkve jasno kaže da za „ono što je počinjeno u njegovoj (tj. Isusovoj) mucu ne može se uračunati niti svim Židovima bez razlike koji su tada živjeli niti današnjim Židovima. (...) Neka se Židovi ne prikazuju kao da su od Boga odbačeni i prokleti, kao da bi to proizlazilo iz Svetog pisma“ (KKC, 597).

¹³⁴ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 197-198.

¹³⁵ Usp. *isto*, 198.

¹³⁶ Usp. *isto*, 200-201.

Drugi vatikanski sabor u svojoj deklaraciji *Nostra Aetate* o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama navodi: „Premda su židovske vlasti sa svojim sljedbenicima insistirale na Kristovoj smrti, ipak se ono što je u njegovoj mucu počinjeno ne može uračunavati niti svim Židovima bez razlike koji su tada živjeli, niti današnjim Židovima. Iako je Crkva novi Božji narod, neka se ipak Židovi ne prikazuju kao da su od Boga odbačeni i prokleti, kao da bi to proizlazilo iz Svetoga pisma.“ (NA, 4). Dekretom se osuđuje progon i antisemitizam ne samo zbog zajedničkog nasljeđa koji dijele kršćani i Židovi, već zato što takva djela krše kršćansko milosrđe.¹³⁷

U svojoj knjizi „Isus iz Nazareta“ iz 2011. godine, blagopokojni papa emeritus Benedikt XVI., također je osobno oslobodio Židove odgovornosti za Isusovu smrt, odbacujući koncept kolektivne krivnje koji stoljećima prati kršćansko - židovske odnose. Vjeruje se da je to prvi put da je papa napravio tako detaljnu analizu i pomnu usporedbu različitih novozavjetnih izvještaja o Isusovoj osudi na smrt od strane rimskog upravitelja Poncija Pilata. „Ali najprije se upitajmo: tko su točno bili optužitelji? Tko je poticao na Isusovu smrtnu presudu?“ pita se papa, dodajući da Evanđelje po Ivanu jednostavno kaže da su to bili „Židovi“. „Ali ovaj izraz kod Ivana nipošto ne označava izraelski narod kao takav - kako je suvremeni čitatelj možda sklon misliti - a još manje 'racističko' obilježje“, piše on.¹³⁸ „Napokon, Ivan je bio sam po narodnosti bio Židov, jednako kao i Isus i svi njegovi. Sva se prva kršćanska zajednica sastojala od Židova“, piše papa u knjizi.¹³⁹ Benedikt XVI. ističe da se mislilo na „hramsku aristokraciju“, koja je htjela da se Isus osudi na smrt jer se proglasio kraljem židovskim i prekršio židovski vjerski zakon. On zaključuje da su prava skupina Isusovih tužitelja bile vlasti Hrama, a ne svi Židovi onoga vremena.¹⁴⁰

Osim toga, da bi smo shvatili tko je stvarno odgovoran za Isusovu smrt, Crkva kaže kako je najbolje pogledati se u zrcalo. *Katekizam katoličke Crkve* nam kaže: „Crkva u Učiteljstvu svoje vjere i u svjedočenju svojih svetaca, nije nikad zaboravila ovu istinu: da su 'sami grešnici bili uzročnici i počinitelji svih muka što ih je (Krist) pretrpio.' Uzimljući u obzir to da naši grijesi vrijeđaju samoga Krista, Crkva ne oklijeva pripisivati kršćanima najtežu odgovornost u Isusovoj mucu, odgovornost kojom su oni prečesto opterećivali jedino Židove: 'Krivce te krivnje moramo vidjeti u onima koji nastavljaju

¹³⁷ Usp. A. POPOVIĆ, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju*, 203.

¹³⁸ BENEDIKT XVI., *Isus iz Nazareta. Od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, 179.

¹³⁹ *isto*, 179.

¹⁴⁰ Usp. *isto*, 179.

opet padati u svoje grijehе. Budući da su naši grijesi učinili da Gospodin naš Isus Krist podnese muku Križa, oni koji uranjaju u neredе i zlo zasigurno, koliko je do njih, iznova u samima sebi razapinju i ruže Sina Božjega. I treba priznati da je u tom slučaju naš vlastiti grijeh veći nego grijeh Židovâ. *Jer oni, po svjedočanstvu Apostolovu, da su upoznali Kralja slave, nikad ga ne bi bili razapeli (1 Kor 2, 8);* Mi, naprotiv, ispovjedamo da ga poznajemo. I kad ga niječemo svojim činima, na neki način stavljamo na nj svoje nasilničke ruke.“ (KKC, 598). Inače, ovaj nauk ne predstavlja ništa novo, niti je izum Crkve 60-tih godina. Navedeni citat, koji se pojavljuje u Katekizmu Katoličke potječe iz dokumenata Tridentskog sabora održanog sredinom 16. stoljeća. Citat koji slijedi potječe od svetog Franje Asiškog iz 13. stoljeća i upućen je kršćanima, a ne Židovima: „I nisu ga raspeli zli dusi; raspeo si ga ti s njima i još ga razapinješ, uživajući u porocima i grijesima.“ (KKC, 598). Ukratko, odgovornost za Isusovu smrt snose grešna djeca Adama i Eve. Ironija leži u činjenici da, okrivljujući Židove za Isusovu smrti, antisemitski nastojani kršćani kao da kažu: „Isus nije umro za moje grijehе, nego je umro za one ljude tamo.“ Upravo je apsurdno za kršćanina takvo što reći. Istina je, kao što je katolička vjera uvijek naučavala, da su „svi grešnici uzročnici Kristove Muke.“ (KKC 598).

ZAKLJUČAK

Zaključkom dolazimo do kraja našega izlaganja i iznošenja naše biblijske misli o sudskom procesu protiv Isusa. U njemu želimo sažeto iznijeti zaključne misli koje se odnose na prijeđeni biblijski hod.

Vidjeli smo da je suđenje Isusu jedna od najsigurnijih povijesnih činjenica iz njegova života. O njemu ne svjedoče samo evanđelja, nego i razni židovski i starorimski povijesni izvori (Babilonski Talmud, Josip Flavije, Kornelije Tacit i drugi). Isusa je na smrt razapinjanjem osudila rimska politička vlast po svojem predstavniku Ponciju Pilatu. Važnu ulogu u toj osudi imali su i predstavnici židovske religiozne vlasti: Veliki svećenik i članovi Sinedrija. Vrhovna religiozna vlast židovskog naroda predala je Isusa tadašnjoj rimskoj političkoj vlasti i od nje zatražila da pogubi Isusa jer ona sama nije imala pravo nikoga osuditi na smrt. Tako je Isus osuđen na najokrutniju i najsramotojniju smrtnu kaznu razapinjanjem na križ.¹⁴¹

Razapinjanje na križ bila je smrtna kazna kojom su Rimljani kažnjavali robove, kriminalce, izdajice, političke pobunjenike Rimskog Carstva, ali ne i rimske građanine. Židovski zakon također je poznao nešto slično razapinjanju, kaznu vješanja na drvo za idolopoklonike ili bogohulitelje (usp. Pnz 21,22-23).

Na Isusovu osudu utjecale su različite stranke onoga. Među njima su najznačajniji farizeji i saduceji. Farizejima se nikako nije sviđalo Isusovo prekoravanje i neprekidno pozivanje na obraćenje. Time je, prema njihovu mišljenju, dovodio u pitanje Mojsijev zakon pa i samu vjeru u jednoga Boga. Farizeji nisu mogli prihvatiti da je Isus iznad Mojsijeva zakona, složili su se sa saducejima da Isusa treba ubiti i osuditi na smrt. Saducejima je bilo neprihvatljivo Isusovo naučavanje o uskrsnuću, a posebno ih je pogodilo njegovo proroštvo o razorenju Hrama. Time su dovedeni u pitanje sami temelji njihove vjere. Isusov je životni put već od samog početaka njegovog javnog djelovanja obilježen sukobom sa židovskim vlastima. Sukob se sve više zaoštavao i završio Isusovom smrću na križu. Židovske religiozne vlasti osudile su Isusa na smrt, odbacile su njegove riječi i djela te ga proglasile bogohuliteljem i lažnim prorokom.

Isusu je najprije sudio vrhovni židovski sud - Sinedrij. Članovi Sinedrija osudili su Isusa na smrt jer se nazivao Sinom Božjim i Mesijom. Za njih je to bilo nezamislivo. Čisto bogohuljenje koje se prema Ponovljenom zakonu kažnjavalo smrću. Budući da

¹⁴¹ Usp. I. KARLIĆ, *Osuda i smrt Isusa iz Nazareta*, Krista, 862.

članovi Sinedrija nisu imali moć nikoga osuditi na smrt, Isusa su doveli pred Poncija Pilata gdje je započeo novi proces po rimskom pravu. Njemu su rekli da se Isus pravio kraljem, na što je Pilat reagirao jer se bojao pobune u narodu. Pilat je svojim oklijevanjem Isusa doveo do najstrašnije osude - do smrti na križu. U svemu tome sudjelovali su i mnogi iz naroda koji su na nagovor vjerskih poglavara inzistirali na Isusovoj smrti.

Gotovo dvije tisuće godina neki krivo upućeni kršćani, uključujući nažalost i neke katolike, smatraju da su Židovi kao narod kolektivno odgovorni za Isusovu smrt i da njih samo treba kriviti. Posljedica takvog načina razmišljanja bili su kršćanski progoni Židova. Crkva je zamolila oprostjenje zbog nepravdi koje su kršćani nanijeli Židovima. Drugi je vatikanski sabor jasno izjavio da se Židovima kao narodu ne može pripisati nikakva kolektivna krivnja za Isusovu smrt na križu (NA,4). Blagopokojni papa Benedikt XVI., u svojoj knjizi „Isus iz Nazareta“ iz 2011. godine, također je odbacio sve tvrdnje da je židovski narod odgovoran za Isusovu smrt. Prave krivice treba razotkriti u krugu velikih svećenika i pismoznanaca. Prema Markovu evanđelju glavari svećenički snose punu odgovornost za Isusovu smrt. Iz evanđelja se jasno vidi da su glavari svećenički inicijatori Isusove smrtne osude. Iako se Pilatu pridodaje formalna odgovornost, glavari svećenički su ti koji su iznudili takvu osudu i na njima je moralna odgovornost za sve što se u tom procesu dogodilo. Poncije Pilat uopće nije bio motiviran za takvu osudu, ali oni su ga motivirali samo zato da bi se riješili Isusa te je zbog procedure morao održati proces. Iz njegovog ponašanja vidjeli smo da on nije prema rimskim zakonima ustanovio nikakvu krivicu na Isusu, ali ipak ga je osudio kako bi udovoljio njihovoj volji.

Na Isusovu osudu utjecale su različite židovske i rimske osobe i institucije, čiju osobnu krivnju samo Bog zna. Tvrdnja da su tadašnji ili danas živeći Židovi odgovorni za Isusovu smrt nerazumna je i biblijski neodrživa. Nitko ne može na Židove svaliti kolektivnu krivnju za Isusovu smrt. Ono što Crkva sa sigurnošću ispovijeda jest sukrivnja svih grješnika za Isusovu smrt. Isusova nasilna smrt nije samo posljedica izvanjskih tragičnih okolnosti. Isus je dobrovoljno i svjesno na sebe prihvatio smrtnu osudu da bi sve ljude spasio od smrti. Dao se na smrt kako bi mi imali život vječni. Stoga možemo reći da smo svi mi odgovorni za njegovu smrt.

Bibliografija

- AUGUSTINOVIĆ, Augustin, *Povijest Isusova*, II., Zagreb - Sarajevo, 1984.
- BENEDIKT XVI., *Isus iz Nazareta. Od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, Split, 2011.
- BROWN, Raymond Edward, *Uvod u Novi zavjet*, Zagreb, 2008.
- BURIĆ, Josip, *Život i običaji Svete zemlje u Isusovo vrijeme*, Split, 1998.
- DUGANDŽIĆ, Ivan, *Kako su nastala evanđelja?*, Zagreb, 1999.
- FLAVIJE, Josif, *Judejske starine*, Beograd, 2008.
- GNILKA, Joachim, *Isus iz Nazareta. Poruka i povijest*, Zagreb, 2009.
- HARRINGTON, Wilfrid John, *Uvod u Novi zavjet. Spomen ispunjenja*, Zagreb, 1993.
- HAVEL, Boris, *Arapsko-izraelski sukob. Religija, politika i povijest Svete Zemlje*, Zagreb, 2013.
- ISTI, *Pregled povijesti Izraela. Od Abrahama do moderne države*, Zagreb, 2015.
- JERUZALEMSKA BIBLIJA, *Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama* iz „La Bible de Jérusalem“, A. REBIĆ (ur.), J. FUČAK (ur.), B. DUDA (ur.), Zagreb, 2011.
- JURIĆ, Stipe, Povijesne poteškoće i zakonske nepravilnosti sudskog procesa protiv Isusa, u: *Bogoslovska smotra* 61 (1991.) 1 - 2, 22 - 45. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=57062 (13.6.2020.)
- KARLIĆ, Ivan, *Bogočovjek Isus Krist. Uvod u Kristologiju*, Zagreb, 2009.
- ISTI, *Bogočovjek Isus Krist. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, Zagreb, 2022.
- ISTI, Osuda i smrt Isusa iz Nazareta, Krista, u: *Bogoslovska smotra*, 74 (2004.) 3, 859-859-888. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/25601> (25.3.2020.)
- Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 1994.
- KOVAČIĆ, Slavko, *Kršćanstvo i Crkva u starom i srednjem vijeku*, Split, 2004.
- LIMBECK, Meinrad, *Markovo evanđelje*, Zagreb, 1999.

- LOHFINK, Gerhard, *Posljednji dan Isusov. Što se uistinu dogodilo u mucu Isusovoj?*, Zagreb, 2010.
- Nostra aetate*. Deklaracija Drugoga vatikanskog sabora o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama (28.X.1965.), u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008.
- POPOVIĆ, Anto, *Novozavjetno vrijeme. Povijesno - političko i religiozno-kulturno okruženje*, Zagreb, 2007.
- ISTI, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju. Egzegetsko - teološki komentar*, Zagreb, 2009.
- PORSCH, Felix, *Ivanovo evanđelje*, Zagreb, 2002.
- REBIĆ, Adalbert, *Biblijske starine*, Zagreb, 1983.
- ISTI, Pojam i uloga Zakona u Bibliji, u: *Bogoslovska smotra* 54 (1984.) 2-3, 204-214.
Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/34942> (13.5.2020.)
- STEPANOVIĆ, Željko, *Isusovo suđenje – pravni aspekti*, Beograd, 2008.
- STROBEL, Lee, *Slučaj Isus*, Zagreb, 2006.
- TACIT, Kornelije, *Anali*, Zagreb, 1970.
- TALMUD (izbor i prijevod tekstova s hebrejskoga i aramejskoga, povijest Talmuda i bilješke napisao Eugen Werber), Otokar Keršovani, Rijeka, 1982.
[Litteris, Zagreb 2008.]
- TOMIĆ, Celestin, *Isus iz Nazareta - Gospodin Slave. Isusova muka, smrt i uskrsnuće*, Zagreb, 1992.
- ISTI, Kumranska zajednica i kršćanstvo, u: *Bogoslovska smotra*, 43 (1973.) 4, 404 - 437. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/36244> (15.5.2020.)
- ISTI, Isus i revolucija, u: *Bogoslovska smotra*, 45 (1975.) 4., 437-446
Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/35197> (20.5.2020.)
- ISTI, Novi zavjet. Istina o Kumranu (6), u: *Veritas* 41 (2002.) 9, 25.
- ISTI, Kumranska zajednica. Istina o Kumranu (3), u: *Veritas*, 41 (2002.) 5, 25.

ISTI, Kako su nastali eseni? Istina o Kumranu (4), u: *Veritas*, 41 (2002.) 6, 25.